

VRB/1-2/1999.
VRB/2/1998-2002.

J e g y z ő k ö n y v

**az Országgyűlés választási rendszer reformját előkészítő
eseti bizottságának**

1999. április 6-án (kedden) 10 órakor
az Országház főemelet 37-38. számú üléstermében
megtartott üléséről

Napirend:

1. Az Országgyűlés létszámának csökkentési lehetőségei (egyfordulós, kétfordulós kérdés, az arányosítás kérdése)

Elnököl: Dr. Pokol Béla (FKGP), a bizottság elnöke

Jegyzőkönyvvezetők: Vicai Erika és Szűcs Dóra

Az ülés résztvevői

A bizottság részéről:

Dr. Pokol Béla (FKGP), a bizottság elnöke

Dr. Lamperth Mónika (MSZP), a bizottság alelnöke

Dr. Kóródi Mária (SZDSZ), a bizottság alelnöke

Dr. Salamon László (Fidesz)

Dr. Balsai István (MDF)

Dr. Wiener György (MSZP)

Dr. Fenyvessy Zoltán (MIÉP)

Helyettesítési megbízást adott:

Dr. Rubovszky György (Fidesz) dr. Salamon Lászlónak (Fidesz)

Dr. Turi-Kovács Béla (FKGP) dr. Pokol Bélának (FKGP)

Dr. Horváth Balázs (MDF) dr. Balsai Istvánnak (MDF)

Dr. Hack Péter (SZDSZ) dr. Kóródi Máriának (SZDSZ)

Balczó Zoltán (MIÉP) dr. Fenyvessy Zoltánnak (MIÉP)

Meghívott:

Dr. Tóth Zoltán államtitkár (Belügyminisztérium)

(Az ülés kezdetének időpontja: 10 óra 10 perc)

Hiba! A könyvjelző nem létezik. DR. POKOL BÉLA (FKGP), a bizottság elnöke - a továbbiakban ELNÖK: Üdvözlöm a bizottság tagjait, és üdvözlöm a nyilvánosság részéről megjelenteket. Megnyitom a bizottság ülését. Úgy látom, hogy a hatpárti egyeztetésen jelen van a Fidesz képviselője, az MDF képviselője, én képviselem a Kisgazdapártot, jelen vannak az MSZP képviselői, és jelen van a MIÉP képviselője. Hiányzik egy párt - az SZDSZ - képviselője, de bízom benne, hogy hamarosan megérkezik Kóródi Mária. Tíz perccel később kezdtük el a bizottsági ülést, és talán az SZDSZ képviselője is megérkezik. Hadd jelezzem ismétlésképpen, hogy a múltkori bizottsági ülésen az SZDSZ részéről jelezték, hogy számukra problémás a 10 órai kezdés. Délután 14 órai kezdést szerettek volna, de mivel az alkotmányügyi bizottság - amelynek nagyrészt tagjai vagyunk - 14 órakor kezd, és nagyon sok napirendi pontot tárgyal, nem tudtuk megoldani. Bízom benne, hogy a két delegáltjuk közül valamelyikőjük megérkezik a következő percekben, hogy hatpárti legyen ez a mai beszélgetésünk, a választási rendszer reformját előkészítő bizottság tárgyalása.

Hiba! A könyvjelző nem létezik. **Hiba! A könyvjelző nem létezik.** Hadd jelezzem, a múltkor abban egyeztünk meg, hogy a négy nagy témakör közül ma az egyfordulós választásra való áttéréssel és az arányosítás kérdéssel tárgyalunk. A pártoknak ebben az ügyben kellene megismerniük egymás álláspontját. Megnyitom ennek a napirendi pontnak a tárgyalását. (Dr. Kóródi Mária megérkezik.) Jelzem, hogy az államtitkár úr a Belügyminisztérium Választási Irodája részéről jelen van. Megérkezett a hatodik párt delegáltja, így az SZDSZ-szel együtt teljes a létszám, és hatpárti egyeztetésre kerülhet sor.

Tehát az egyfordulós választásra való áttérés és ezen belül az arányosítás kérdése a mai téma. Lényegében látjuk, hogy az MSZP egy hónappal ezelőtt jelezte, hogy az egyfordulós választásra való áttérést támogatná, de részletek nem jelentek meg. Hadd jelezzem: hétvégén több napilapban megjelent egy nyilatkozat - tőlem -, amely lényegében reakció próbált lenni, végiggondolva azt, hogy ma ne legyen - hogy úgy mondjam - üres az ülésünk. Egy parlamenti kis vagy középpártnak az egyfordulós választásra való áttérés esetében bizonyos előfeltételek esetén van csak eleve lehetősége, hogy egyáltalán vitaalap legyen, máskülönben rögtön elutasításra kerül. Hadd mondjam el, hogy alkotmányjogászként, szakértőként megpróbáltam végiggondolni, hogy melyek a szükséges módosítások, hogy egyáltalán vitaalap lehessen a parlamentben. Úgy látom, a jelenlegi hat parlamenti párt közül - lényegében két nagy pártnak tekintem, mert közép- és kis pártoknak tekinthető a '98-as szavazások alapján, illetve az azóta eltelt időben, ami persze módosulhat a következő három évben - öt párt egyetértése kell ahhoz, hogy egyáltalán vitaalap legyen bármi a későbbiekben. Úgy gondolom, hogy a kis és középpártoknak olyanfajta elementáris érdekeik vannak, amelyek nélkül az egyfordulósra való áttérés nem lehetséges. Pár ilyen előfeltételt próbáltam vázolni: egyéni keretek csökkentése, a listás növelése. Ahhoz, hogy egyfordulós legyen, és a kis pártok a '98-as adatokat tekintve lényegében hasonló nagyságú mandátumhoz jussanak, így még csökkenteni is lehetne. Hadd jelezzem, hogy ez nem pártálláspont, hanem a kis és középpártok részére az előfeltételek megvilágítása.

Örömmel láttam Wiener György '96-os anyagában az a), b), c), d) pontokat, és lényegében a d) bizonyos verziói azok, amiket Tölgyessy felvetett. (Dr. Wiener György: Az egy kicsit más!) Igen, de lényegében nem vitás, hogy vannak bizonyos alapösszefüggések, amelyek például az egyfordulósra való áttérésnél maguktól adódnak. Most csak felelevenítettem, persze egy kicsit más összefüggésben, mint amit Wiener György '96-ban összefoglalt. Ez lett volna a bevezető.

Minden nyitott, ezért a mai ülésen megismerhetnénk az egyfordulós választással kapcsolatban a pártok álláspontját. Hadd jelezzem, hogy amikor a későbbiek folyamán az

álláspontokat kifejtjük - a jelentkezés sorrendjében most Salamon Lászlónak fogom megadni a szót -, akkor a három évvel ezelőtti hatpárti tárgyalások alapján fogok szót adni, amikor erőssorrendben kapták meg a szót a felszólalók. Nem tudom, hogy a pártok ragaszkodnak-e az erőssorrendhez. A másik verzió az, hogy a jelentkezés sorrendjében szólalnak fel a képviselők. *(Dr. Kóródi Mária: Az utóbbi! - Dr. Wiener György: Jelentkezzünk!)* Jó, a jelentkezés sorrendjében fogom megadni a szót.

Megadom a szót Salamon László képviselő úrnak.

Hiba! A könyvjelző nem létezik. DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): Köszönöm a szót, elnök úr. Azért is kértem szót elsőként, mert a legnagyobb ellenzéki párt véleményét maga az elnök úr - legalábbis - említette. Egyfordulós alapon áll a Magyar Szocialista Párt, tehát úgy gondolom, hogy ha ezzel szemben van más álláspont, akkor célszerű, hogy az szólalják meg először. A Fidesznek - ezzel persze már elárultam - az az álláspontja, hogy a kétfordulós rendszer megtartása feltétlenül szükséges.

Mielőtt nagyon röviden belebocsátkoznék az indoklásba, általánosságban is szeretném elmondani, hogy a Fidesz álláspontja az, hogy ez a választási rendszer egészében jól működött, az elmúlt három választási próbát - hogy úgy mondjam - eredményesen kiállotta, és lényegében a demokratikus követelményeknek tökéletesen megfelelő módon biztosította a parlamentarizmus működését és egyben az ország kormányozhatóságát. Amiért annak idején a Fidesz kezdeményezte a választási rendszer átgondolását, annak egyetlen célja volt: az, hogy egy kisebb létszámú parlamenthez jussunk el. Ez a cél és ez a törekvés változatlan törekvése a Fidesz-Magyar Polgári Pártnak, egy kisebb létszámú parlamentet szeretne elérni, amely kevesebb költséggel, hatékonyabban és eredményesebben működik.

Ezt azért bocsátom előre, mert a választási rendszer egyes összetevőit és a választási rendszer esetleges módosítását is alapvetően ebből az aspektusból közelítjük meg, és innen szemléljük. Ez egyébként azt jelenti, hogy mi nem kívánjuk magát a rendszert lényegében érinteni. De ez olyan értelemben nem jelent merevséget, hogy ha bármelyik pártnak van valamilyen felvetése, akkor azt ne tartanánk vizsgálatra méltónak vagy alkalmasnak. Tehát itt lehetnek olyan elgondolások, illetve olyan elgondolások fognak napvilágot látni és elhangzani, amelyekre azt fogjuk mondani, hogy tanulmányozást igényel a részünkről, és esetleg nem is tudunk rögtön helyből nyilatkozni - ezt is el kell mondanom. Tehát a Fidesz álláspontja nem merev.

Ezt azért bocsátom előre, mert annyira már ismerem személy szerint én magam is a választási rendszer különböző elemeinek az összefüggését, hogy a Fidesz által megfogalmazott célhoz - a kisebb létszámú parlamenthez - elvileg több úton is el lehet jutni. Három összetevő elemből áll ez a választási rendszer: egyéni körzetekből, területi listából és országos listából. Az első összetevő ilyen vagy olyan módosítása különböző, egymáshoz képest eltérő hatásokkal jár, de elméletileg mindegyik elem csökkentése, vagy több elem, vagy mind a három elem csökkentése lehetséges, tehát többféle variáció is elvezethet egy kisebb létszámú parlamenthez. Elnézést kérek, hogy ezt előre bocsátottam, de nagyon fontosnak tartottam hangsúlyozni.

Magára a konkrétan felvetett kérdésre áttérve a következőt mondanám el. A Fidesz miért támogatja a kétfordulós választást? A kétfordulós választást azért támogatja, mert a választók számára megadja a másodlagos pártpreferencia lehetőségét. Ha a választások első fordulójában a képviselőjelöltek - maradjunk az egyéninél, hiszen a kétfordulós választási lehetőség alapvetően az egyéni választókerületekben működik -, tehát ha a képviselőjelöltek közti választásban azt látja a választópolgár, hogy az általa közvetlenül első helyen támogatott jelölt nem nyerheti el a mandátumot, akkor a kétfordulós rendszer magának a

választópolgárnak adja meg annak a lehetőségét, hogy döntsön, hogy ha az nem, akkor mégis mi.

Ezt nagyon fontos dolognak tartjuk, mert az egyfordulós rendszerben ez a lehetőség nincs meg. Az egyfordulós rendszerben előfordulhat olyan, hogy olyan párt jelöltje szerez mandátumot relatív többség alapján, amely egy olyan helyzetben, amikor a másodlagos preferenciáit is kifejezésre juttatta a választópolgár, nem nyerne mandátumot. Ebben a helyzetben pedig tulajdonképpen a második forduló helyett a pártok döntenék el a választópolgár feje felett ilyen-olyan egyezségek útját keresve – akár az első forduló előtt, akár esetleg az első forduló után a parlamentben kialakult erőviszonyokat illetően – azokat a kérdéseket, amelyeket a választópolgároknak kellene eldönteniük.

Ez utóbbi elem miatt egy súlyos minősítést is vállalunk, nevezetesen azt, hogy meggyőződésünk szerint – adott politikai viszonyokról beszélünk, ez nem absztrakt érvényes az egész világra és minden ország politikai rendszerére - az olyan rendszerű országokban, ahol az egyéni választókerületeknek akkora a súlya, mint amekkora, és ahol nemcsak két párt van porondon, hanem több párt, a kétfordulós rendszert demokratikusabbnak tartjuk, mint az egyfordulós rendszert. Az elmúlt választási ciklusban a Szocialista Párt és a szabaddemokrata párt a mai kormánypártok egységes ellenzése ellenére – ebbe benne volt az ellenzék közül a Független Kisgazdapárt is, a Kereszténydemokrata Néppárt, a Magyar Demokrata Fórum és a Fidesz-Magyar Polgári Párt – az önkormányzati törvényben keresztülvitték az egyfordulós rendszert. Elmondtuk ugyanúgy, hogy antidemokratikusnak tartjuk a választási rendszer ilyen változtatását, és kivonulással adott hangot tiltakozásának a négy ellenzéki párt, a Független Kisgazdapárt, a Kereszténydemokrata Néppárt, a Magyar Demokrata Fórum és a Fidesz-Magyar Polgári Párt. Persze ebben a kivonulásban benne volt a módszer is, hogy a választási rendszer változását gyakorlatilag egyszerű kormánypárti többséggel erőltették keresztül. Nem akarok ebbe mélyebben belebocsátkozni, mert nem szerencsés, ha egy ilyen természetű tanácskozáson politikai példák irányába megyünk el, hiszen ez vitát indukál.

A Fidesz-Magyar Polgári Párt a kétfordulós rendszert tartja jobbnak és demokratikusabbnak, ehhez ragaszkodunk.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Wiener képviselő úré a szó.

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Salamon László képviselőtársam közölte, hogy nem szerencsés ilyen példákat hozni, és belebocsátkozni ezekbe az ügyekbe, de mindenesetre ő már belebocsátkozott, ezáltal részben ezen az úton fogunk járni a továbbiakban, ez elkerülhetetlen. Azzal kell kezdenem minden szándékom ellenére, hogy visszatérjek 1994 októberére, ami már egy kicsit távol van tőlünk, de úgy látszik, hogy nem lehet elfelejteni. Az akkori döntés legitim volt, kétharmadon alapult; valós kétharmadon, nem pedig vélt kétharmadon, mint ahogy a Fidesznek az az elképzelése, hogy áterőlteti a szervezett bűnözésről szóló törvénycsomagot. Ezt csak azért jegyzem meg, hogy a politikai stílushoz és módszerhez is adjak adalékot. Az akkori változtatás nem ártott meg a fiatal demokratáknak, mert sokkal erőteljesebben tudták besöpörni az MDF és a KDNP híveit maguk mögé, úgyhogy ilyen értelemben még talán a politikai példa sem igazán tökéletes.

Áttérve most már az érdemi kérdésekre, amelyekkel Salamon László a kétfordulós szisztémát védte, azzal tudnám kezdeni, hogy igazán demokratikus-e egy arányos rendszer. Tudniillik az arányos rendszer az, amelyik a választói akaratot a leginkább tükrözi, és amelynek alapján lehetetlen, hogy egy párt 24 százalékkal 42 százalékos vagy akár - ha a saját példánkat hozzuk – 33 százalékkal 54 százalékos mandátumarányhoz jusson. A választási rendszerben meglévő nagymértékű torzítás a két forduló következménye. A kétfordulós

választási rendszert ma Európában egyedül Franciaországban alkalmazzák az EU-tagállamok közül. Van még egy-két olyan ország a Balkán táján, amely hasonló módszerrel dolgozik, de Ukrajnában is ismert ez a rendszer. Ezekben az országokban a választási rendszer aránytalansága rendkívüli mértékű. A magyar választási rendszerben meglévő torzítási fok az első két választáson 20 százalék feletti volt, és a harmadik választáson is jóval meghaladta a 10 százalékot. Ezek a torzítási mértékek az egyfordulós brit rendszerénél is jóval magasabbak, különösen, ha annak a hosszú távú átlagát vesszük figyelembe. Ennek következtében önmagában a demokratizmussal érvelni a kétfordulós választási rendszer mellett nem látszik igazán megalapozottnak.

A kétfordulós választási rendszernek két hatása lehetséges: abban az esetben, ha a politikai pólusok egyformán erősek, a pólusok mentén szövetségeket hoz létre. Ha valamelyik pólus erősebb a másiknál, az az egyik pólus túlsúlyához vezet. Ennek alapvető funkciója az – miként ezt a szakirodalomban már igen sokan megírták –, hogy bizonyos pártokat elszigeteljenek és a parlamentbe való bejutásukat megakadályozzák vagy legalábbis elérjék, hogy ne a támogatottságuk mértékének megfelelően vehessenek részt a törvényhozási munkában.

Rendkívül nagy hátránya a kétfordulós rendszernek a kiszámíthatatlanság. A kiszámíthatatlanság azt eredményezi, hogy egy párt, amely viszonylag jelentős bázissal rendelkezik még az első fordulóban, a második fordulóra elveszíti támogatóinak jó részét még akkor is, ha nem jön létre formális szövetségekötés, mert a hasznos szavazat elve alapján megindul a spontán átáramlás is az erősebb párthoz. Egyértelműen vitatható ennek a megoldásnak a demokratizmusa.

A második ilyen problémakör az – amely a kétfordulós választásoknál jelentkezik, és összefügg az első körrel –, hogy ez a megoldás azt eredményezi, hogy nincs lehetőség a kisebb politikai erők számára bázisuk megőrzésére, de arra sincs lehetőségük, hogy az első forduló győztese talpon tudjon maradni. Így bekövetkezik az a paradox helyzet, ami 1998 májusában is történt, hogy aki megnyeri a választást, az elveszti, aki pedig elveszti a választást, az megnyeri. Ez attól függ, hogy ki tud a másodlagos táborból többeket szerezni.

Itt jelentkezik a harmadik probléma: nem lehet érvelni a másodlagos preferenciák védelmében sem. A magyar választási rendszer kétszavazatos. Ennek következtében a másodlagos preferenciák érvényesítésére lehetőség nyílik úgy, hogy valamennyi választópolgár egyéniben másra adja le a szavazatát, mint a listán. Ebben az esetben ez a másodlagos preferenciák megnyilvánulását jelenti. A magyar választópolgárok döntő többsége nem kíván élni ezzel a lehetőséggel. Ha összevetjük az első forduló egyéni és az első forduló listás szavazatokat, akkor a Magyar Demokrata Fórum kivételével – az 1998. évi helyzetre gondolok – jelentős eltérést nem fogunk tapasztalni. Ez világosan mutatja, hogy a pártpreferenciáknál az elsődlegesek a meghatározóak.

A másodlagos preferencia kinyilvánítása kényszer preferenciaválasztás, tudniillik az általa támogatott párt biztos kiesése ösztönzi arra, hogy a párthoz közel vagy látszólag közelálló szervezetre voksoljon. Van itt még egy összefüggés – erre Salamon László is utalt, és én is jeleztem a demokratizmussal kapcsolatban, hogy még ki kell térnem rá –, hogy valóban a választók feje felett döntenek vagy pedig maguk a választók döntenek. Az én véleményem szerint a koalícióalkotásnál mindig a választók feje felett döntenek, kivéve ha mindössze két párt működik a rendszerben. Már a briteknél is előfordult, hogy az 1974-es munkáspárti liberális koalíció akár úgy is értelmezhető volt, hogy fejük feletti döntés született, mert nem lehetett tudni, hogy a liberális szavazók azt akarták, hogy konzervatív liberális vagy azt akarták, hogy munkáspárti liberális koalíció jöjjön létre.

A két forduló közötti visszalépések is nagyon erőteljesen a választók feje feletti döntésnek tekinthetők, még akkor is, ha az erősebb győz vagy a hasznos szavazat elve alapján

az átáramlás megtörténik. Rendkívül sok a negatívuma a kétfordulós szisztémának. Az egyfordulós rendszer, amelyet egyébként javasolni akarunk, egy arányosítás keretében történe, tehát egyáltalán nem a brit rendszer hatásait várjuk el ettől, nem azt, hogy két párt maradjon porondon, hanem azt, hogy a választói akarat tükröződjön a parlament összetételében.

Számos más kérdésre is ki lehet térni, de gondolom, az első körben ennyi elég.

ELNÖK: Köszönöm szépen. A jelentkezés sorrendjében megadom a szót Kóródi Mária alelnök asszonynak, majd Lamperth Mónika alelnök asszonynak. Tessék!

DR. KÓRÓDI MÁRIA (SZDSZ): Köszönöm szépen, elnök úr. Szeretném, ha a két nagy párt, az ellenzéki és a kormánypárt tulajdonképpen ebben a kérdésben egyértelműen leszögeznék az álláspontját. Ha homlokegyenest eltérőek az álláspontok, és mind a két párt köti magát a saját eddigi véleményéhez, akkor erről a kérdéstről - egyfordulós, vagy kétfordulós legyen-e - hosszasan vitatkozni nem érdemes, mert a reform feltételezi a közeledési esélyeket, és hogy kétharmaddal megváltoztatható a választójogi törvény. Ha nagyon éles a szembenállás ebben a kérdésben, akkor e kérdés további vitatása nem feltétlenül, vagy legalábbis hosszasan nem célszerű, csak az elvek rögzítése szempontjából.

A magunk részéről azt gondoljuk, hogy az egyfordulós választási rendszer kétségtelenül olcsóbb, a kétfordulós választási rendszer viszont kétségtelenül a győztest erősíti, gyakorlatilag egy stabilabb kormányzás felállításához vezet. Tehát valójában mind a két esetben - az egyfordulós és a kétfordulós - vannak elfogadható elemei, és olyan elemei, amelyek nem túlságosan előnyösek. Így a magunk részéről ezzel a kérdéssel nem szeretnénk hosszasan foglalkozni. Úgy látjuk egyébként, hogy az arányosítás megvalósítható egyfordulós rendszerben is, és kétfordulós rendszerben is. Ez az arányosítás megoldási módjaitól függ, és ezért nem óhajtunk ebben a kérdésben - az egyfordulós vagy a kétfordulós választás vonatkozásában - különösebben állást foglalni, annál is inkább, mert a két nagy párt egyértelmű, esetleg közelítő vagy olyan álláspontját szeretnénk hallani, amitől a vitát esetleg nem érdemes tovább folytatni.

ELNÖK: Köszönöm. Lamperth Mónika következik felszólalásra. Őt követi Fenyvessy Zoltán, majd pedig én is hozzászólnék mint delegált. Tessék!

DR. LAMPERTH MÁRÓKA (MSZP): Tisztelt Bizottság! Valóban igaza volt Salamon képviselő úrnak abban, hogy nem szerencsések a politikai példák egy olyan vitánál, ahol persze nagyon komoly politikai kérdéstről van szó, azonban úgy érzem, félreviszik a vitát, és nem a lényegről kezdünk el beszélni. A példák megcáfolása erős késztetést kelt mindenkiben, így bennem is. De én mégis megpróbálok ettől eltekinteni, és megpróbálok visszatérni ahhoz az alapvető kérdéshez, amelyet már az előző bizottsági ülésen is feltettem. Ha van egy elhatározás hat pártban, hogy elkezd tárgyalni egy választójogi reformról, akkor meg kellene mondani, hogy mi a célja ennek a választójogi reformnak. Ha ebben nem egyezünk meg, akkor az a helyzet állhat elő, amit Kóródi Mária alelnök asszony mondott, hogy mindenki mondja a magáét, és az álláspontokat nem tudjuk egymáshoz közelíteni. A Magyar Szocialista Pártnak van egy világos képe arról, hogy mi a célja, vagy mi kell hogy legyen a célja ennek a választójogi reformnak. Mi ezt elmondtuk a nyilvánosság előtt. Most szeretném megismételni: mi egy arányosabb, a választói akaratot jobban kifejező választási rendszert szeretnénk, amely olcsóbb, és amely természetesen magával hozhatja a kisebb létszámú parlamentet.

Beszélgünk az arányosság és az olcsóság kérdéséről, amit mi kulcskérdésnek tartunk. Az arányosság tekintetében rövidebben tudok szólni, hiszen Wiener György kollegám

pontosan elmondta, hogy a választói akarat kifejeződése lehet igazából a mércéje a választási rendszer demokratizmusának, és nem az, hogy egyfordulós, vagy kétfordulós. Az, hogy egy másodlagos pártpreferencia döntési lehetőségként rendelkezésre áll-e a választópolgárok számára, vagy sem, azt gondolom, hogy erősen másodlagos abból a szempontból, ahhoz képest, hogy a választói akarat megjelenése hogyan jelentkezik egy-egy választási szisztéma szerint.

Mi azért gondoljuk azt, hogy egy arányosabb rendszert kellene létrehozni, mert a szakértői körökben és a politikusi körökben is közmegegyezés van abban, hogy a magyar választási rendszer torzít, és tudatosan torzít. Azért jött létre ebben megegyezés a rendszerváltáskor, hogy kormányozható, stabil legyen az előző választási szisztéma szerint megválasztott kormány. Amit Salamon képviselő úr mondott - hogy háromszor kiállta a próbát -, ez rendben van, mi is elfogadjuk, de most már eljött az ideje annak, amikor egy arányosabb, demokratikusabb, a választói akaratot jobban kifejező szisztémára, választási rendszerre kellene áttérni. Ha meg tudunk egyezni abban, hogy egy arányosabb rendszert szeretnénk, akkor utána már tovább lehet menni a technikák keresésében.

Amit a Fidesz felvázolt - kétszáz fős parlamentben gondolkodnak, lényegében nem kívánnak a rendszeren változtatni, és egyébként ezt olcsóbbnak tekintik -, azt gondolom, hogy elég könnyen cáfolható. Egyrészt abban a szisztémában, amit önök előadtak javaslatként, abszolút nincs benne az arányosabb képviselőlet hozadéka. Az olcsóság tekintetében pedig ezt nagyon pontosan az előző tárgyalásokkor a Fidesz képviselőjében Trombitás képviselő úr kifejtette, hogy egy kisebb létszámú parlament nem olcsóbb. Ott vannak az érvek, meg lehet nézni. Mi az olcsóságot - ezt kiszámoltuk, szakértői számítások állnak rendelkezésre - az egyfordulós választás lebonyolításában látjuk megjeleníthetőnek, és egyébként nem látjuk csorbulni a választói akaratot e tekintetben. Azt gondolom, hogy érdemes erről beszélni.

Szeretnék eleget tenni annak a felszólításnak, amelyet egyrészt az elnök úr, másrészt az alelnök asszony is tett, hogy mondjuk el világosan az álláspontunkat az egyfordulós kérdés, az arányosítás és a szisztéma tekintetében. Mi az egyfordulós választási rendszert támogatjuk. Azt gondoljuk, hogy fenn kell tartani a vegyes szisztémát. Ennek az okait szívesen elmondjuk, ha a vita során oda jutunk. Körülbelül 150-152 körülire látjuk lehetségesnek lecsökkenteni az egyéni választókerületek számát. Nem látjuk lehetségesnek jobban csökkenteni az egyéni választókerületek számát, mert akkor az az ok múlna el, amely miatt egyéni választókerület van, hiszen egy egyéni választókerület és a képviselői kötődés elég nyilvánvaló. Azt gondoljuk, hogy körülbelül ugyanennyi listás mandátumot lehetne szerezni a vegyes választási szisztémában. Tehát 150-152 egyéni és listás mandátum lehet. Aztán arról még persze lehet beszélni, hogy a területi lista, az országos lista hogyan és miként lesz, de a számításokkal körülbelül eddig jutottunk. Érdemes lenne erről a konkrét javaslatról tárgyalni, hogy egy arányosabb, olcsóbb, egyfordulós vegyes rendszert javaslunk, amelyben 150-152 egyéni és listás mandátum van. A Szocialista Párt erről szívesen tárgyal tovább, és természetesen minden más konkrét javaslatról lesz véleményünk.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Most Fenyvessy Zoltáné a szó. Utána Balsai Istvánnak adom meg a szót, és utána szólok hozzá én is. Tessék, Fenyvessy képviselő úr!

DR. FENYVESSY ZOLTÁN (MIÉP): Tisztelt Bizottság! Úgy látjuk, hogy e két napirendi pont esetében - az egyfordulós választásra való áttérés és az arányosítás kérdése - nem jó a sorrend. Mi a fordított sorrendet láttuk volna jobbnak: előbb beszéljünk az arányosításról, és utána az egy- vagy kétfordulós kérdésről. Ugyanis a MIÉP nem azt látja kategorikus kérdésnek, hogy hány forduló van, hanem hogy a választás tükrözi-e a választópolgárok akaratát megfelelően arányosan, vagy nem tükrözi. Ez sokkal fontosabb

kérdés, minthogy ez az arányosság hány fordulóban nyilvánul majd meg. Ez nem is lehet pénzkérdés, hiszen nem olyan költségekről vagy költségtöbbletekről van szó, ami befolyásolhatja azt, hogy a választópolgárok akarata, arányosítása megnyilvánuljon. Mégis a napirendi pont az egy- vagy kétfordulós választás kérdése.

Azt tudom mondani, hogy a MIÉP bármelyiket támogatni tudja, amelyik az arányosság mostaninál lényegesen jobb megnyilvánulását biztosítani tudja. Mi úgy látjuk, hogy valóban csökkenteni kellene - tehát számolás kérdése - az egyéni képviselői mandátumot, és növelni valamilyen mértékben a listás mandátumok hatását, tehát kiegyenlíteni azt az egyéni torzítást, amely választási rendszer - akár egy-, akár kétfordulós - ezt biztosítja. Ezt a MIÉP támogatni tudja. Hogy másodlagos pártpreferencia mikor nyilvánul meg, ebben nem látunk különösebb aggodalomra okot.

Azok a pártok, amelyek most a két forduló között kötik meg a választási együttműködésüket, az egyetlen forduló előtt kötnék ezt meg, és a választópolgár számára is nyilvánvaló lenne, hogy ki kivel van és ki kivel nem. Ez talán még segítene is a választópolgárok eligazodásában. Ettől még nem tesszük le a voksot az egyfordulós választás mellett, hanem ha az arányosság kétfordulós választással biztosítható jobban, akkor mi azt el tudjuk fogadni. Szívesen megfordítanám a napirendet, hogy előbb az arányosságról döntsünk, és utána arról, hogy az arányosság melyik szisztémával biztosítható.

Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm szépen, képviselő úr. Hadd jelezzem, hogy egy kis félreértés van, tudniillik nem napirendi pontokat jelent az egy vagy két forduló és az arányosság kérdése. Több párt úgy nyilatkozott, hogy az arányosság az elsődleges, és utána jön az egy vagy két forduló. Ez nem sorrendet jelent, hanem a pártok elmondják véleményüket hangsúlyozva valamelyik célt, és utána teszik le a voksot valamelyik mellett.

DR. FENYVESSY ZOLTÁN (MIÉP): Világos, csak azért nem akartam belemenni az arányosság részleteibe – például hogy a tanulmányoknál melyiket támogatnánk -, mert úgy érzem, hogy most az egy és két forduló témájánál vagyunk, de majd azt is kifejtem részletesen.

ELNÖK: Igen, köszönöm. Balsai képviselő úr a szó.

DR. BALSAI ISTVÁN (Fidesz): Tisztelt Bizottság! A Magyar Demokrata Fórum nevében mondom, hogy mindazok, amik elhangzottak különösen Wiener György és Lamperth Mónika érveléseként, megerősítettek abban a korábban, tíz éve hangoztatott álláspontomban, hogy természetesen demokratikus és arányos a kétfordulós választási rendszer. Mindaz, amit itt nagyon szerencsétlen példaként felhoztak – különösen Wiener képviselő úr, de nem akarok időhúzásra hivatkozni – Angliára, az olcsóságra, a nagy pártokra, aláhúzták azt, hogy így demokratikus a magyar választási rendszer, hogy két forduló van.

Egy nagyon rövid megjegyzést engedjenek meg az olcsósággal kapcsolatban: az a legolcsóbb, ha nincs választás vagy ha csak tízévenként van. Remélem, hogy ezek a szempontok ebben a körben nem fognak még egyszer elhangozni, és talán az újság számára tartsa fenn ezeket az egyik vagy a másik párt. Én magam is azt mondtam volna a Szocialista Párt nevében, hogy mennyivel jobb lett volna, ha 1998-ban egyfordulós a választás. Gratulálok ehhez a felismeréshez! Nyolc hónappal a választások után az egy forduló valóban jobb, de ezzel mint politikamentes érveléssel a választási reform szempontjából talán nem szerencsés apellálni a nyilvánosság előtt.

Egy gondolatot szeretnék még elmondani. Az első fordulóban az MDF képviselői az első helyen álltak, tehát ugyanaz lenne a helyzet a második forduló nélkül is a parlamentben a mi részvételünket illetően. *(Dr. Wiener György: Nem is ezt mondtam!)* Mi a kétfordulós állásponton vagyunk.

Még egy dolgot szeretnék itt rögzíteni. Úgy tudom, hogy ennek a bizottságnak az ügyrendje és az előzetes tárgyalások nem tesznek különbséget kis és nagy párti álláspontok között, mert különben nem is vennék részt benne. Hogy kisebb vagy nagyobb párt véleményéről van szó, az számomra indifferens. Kóródi Mária hozzászólása kapcsán veszem a bátorságot megjegyezni, hogy itt nincsenek kis pártok és nagy pártok, hat résztvevője van ennek a tárgyalásnak, ahol olyan konszenzuskényszer van, ami feltételezhetően vagy lesz vagy nem lesz, de nem számít, hogy kinek hány széke van a parlamentben.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Hadd jelezzem, hogy én mint delegált most hozzászólnék. Salamon képviselő úr, majd Lamperth Mónika jelentkezett, valamint Wiener György. *(Dr. Salamon László: Elnök Úr! Szívesen átengedem Wiener Györgynek, mert ő előbb jelentkezett!)* Akkor Wiener képviselő úr, Lamperth Mónika és Salamon László a sorrend.

Rögtön hadd jelezzem Balsai képviselő úrnak, hogy én is azt mondom, hogy vannak kis és nagy pártok, de teljesen más értelemben. Itt nem hierarchiáról van szó, hogy a nagy pártnak több szavazata van, a kis pártnak pedig kevesebb, hanem a különböző pártoknak a szavazás szempontjából sokszor eltérő érdekei vannak, és ezt figyelembe kell venni. Nyilvánvaló, hogy politikai, taktikai, stratégiai és a többi célok az ember érveiben közrejátszanak, és a többpártrendszerben közre is kell játszania, ezzel semmi probléma. Be kell látni, hogy a kis és nagy pártoknak és a táborokra bomlásnak – amellet, hogy a kis és nagy pártok milyen táborokra bomlanak – hatása van a választásra, de most ebben az értelemben nem arról van szó, hogy kinek van több szavazata, jelenleg mind a hat pártnak ugyanolyan szavazata van. A hat pártból öt pártnak kell konszenzusra jutnia az ülésen ahhoz, hogy valamilyen kérdésben megegyezzünk. Mind a hat pártnak egyforma szavazata van.

Ha a választásra, a szavazati arányra tekintünk, akkor a különböző nagyságú pártok – amelyek három év alatt formálódhatnak, ezt tudjuk nagyon jól az elmúlt négy év történetéből – közrejátszanak. Egy hónappal ezelőtt megjelent az MSZP álláspontja, hogy az egyfordulós rendszerre szeretne áttérni. Egyszer megpróbáltam végiggondolni, hogyha a mai pártstruktúrát és az elmúlt évek pártstruktúráit nézve az egy fordulóra térnénk át, akkor annak milyen következményei lennének, illetve melyik párttól várható, hogy egyáltalán beleegyezik és milyen változtatás esetén. Ha így maradna a választási rendszer, és így térnénk át az egyfordulósra, akkor tudjuk nagyon jól – többen leírták -, hogy egészen más pártarányok lennének, a nagyon nagy pártok győznének, és a kis pártok lényegében kiszorulnának a parlamentből vagy nagymértékben csökkennének a mai listás és az egyéni választási arány mellett.

Ha az ember valóban komolyan gondolja az egyfordulós rendszerre való áttérést, akkor előbb szakértők szintjén kellene megnézni, hogy melyek azok a változtatások, amelyek egyáltalán vitathatóvá teszik ezt. Az 1998. évi adatokat figyelembe véve mindenképpen úgy látom, hogy ahhoz, hogy a mai hat pártból három vagy négy egyáltalán vitathatóvá tegye, hogy belemenjen-e az egyfordulós rendszerbe, bizonyos eltolásokat végre kell hajtani az egyéni és a listás választás között. Ha az egyfordulósra úgy térnénk át, hogy meg lenne a mai arány, akkor lényegében kis pártok indulnának egy politikai táborból. Ez azt jelenti, hogy a másik politikai tábor nagy pártjával megnyeretnék a választást, ezért egy politikai táborra szerveződött kis párt nem fog áttérni erre, mert akárhogy nézzük, bizonyos politikai táborok a kormányzást és a kormánykoalíciót mutatják az elmúlt nyolc évben. Nem hat-hét párt van egyszerre, hanem

bizonyos táborokba rendeződnek. A politikai pártnak érdeke, hogy minél jobban szerepeljen egy választáson, másrészt azonban egy 5-10 százalékos párt az egyfordulós választáson biztosan nem nyer egyéniben. Ha több kis párt indul, akkor nincs esély arra, hogy megnyerje, de arra esetleg módja van, hogy elindul, és az ellenfél nagy pártjával, a másik politikai tábor nagy pártjával megnyereti a választást. Nyilvánvalóan a kis pártok nem fognak belemenni abba, hogy ezért áttérjünk az egy fordulóra.

Amennyiben elkezdik csökkenteni az egyénit, és elkezdik növelni a listás mandátumok arányát, akkor meg kell nézni, hogy melyik az a pont, amelynél az 5 százalékot átlépett kis párt listáról körülbelül ugyanúgy megkapja, mint ma az egyénivel együtt. Ha a mai 176-ról lemegyünk 100-ra egyéniben, és a 210-ről felmegyünk 250-re a listásban, akkor nagyjából egészében ott vagyunk az 5 százalék feletti pártok esetében, hogy nem egyéniben, hanem listáról kapja meg a mandátumokat. Az az egyik cél, hogy csökkenteni kell a parlament létszámát egy nagyon enyhe, 36 fős csökkentéssel. A kis párt ebbe nem mehet bele, mert nem szabad elindulnia, és nem nyer töredékszavazatokat. Kicsit több volt, de 5 millió szavazattal számolva egy 5 százalékos párt 13 mandátumot kapna, egy mandátummal kevesebbet kapott listáról. Most 14 mandátumot kapott, de ha 380-ról 350-re lemegyünk, akkor lényegében ugyanott van, tehát ezzel az eltolással nagyjából egészében nem állhat szemben.

A következő dolgot kell megnézni: ha a kis párt nem indít jelöltet, mert a másik politikai tábor nagy pártjával megnyereti a választást, és nem indul egyéni kerületben, akkor a mai rendszerben elvész a töredékszavazat. Ha a töredékszavazatokat beszámítjuk, akkor el kell indulnia minden kis pártnak. Ahhoz, hogy a kis és nagy pártok belemenjenek az egyfordulós rendszerbe, el kell törölni a töredékszavazatokat, és akkor nem lehet megkülönböztetni a területi listát és az országos listát, mert a területi listában is van töredékszavazat. Ebben az esetben az országos lista lenne a pártlista, mint ahogy ez már többször felmerült az elmúlt kilenc évben.

Akkor az egyéni rendszerben nem lenne töredékszavazat. Nyilván majd a két nagy párt lenne egyéniben induló, és ha számukra elvész a töredékszavazat, akkor az megtérül azzal, hogy kis párt nem indul. A kis párt pedig azzal, hogy a listán megkapja a szavazatokat, a mandátumot, belemegy abba, hogy nem indul egyéniben.

Ebből következik az, hogy a kopogtató cédulás rendszert is el kell törölni. Ma az egyéni kerületben való induláson nyugszik az ajánlás. Ha az egyéni kerületben egy párt esetében az van, hogy ne induljon, és listán megkapja, akkor nem köthetem hozzá a kopogtató cédulás rendszert, ehelyett a kopogtató cédulás rendszer helyett is újat kell kitalálni. Ez nem probléma, hiszen egy kaució rendszerrel sokkal olcsóbban meg tudnánk oldani. Ma 10-12 politikai erő van, amely között fél százalékos politikai erő is van, de azért az is jelent valamit. Egy pártrendszer megújulásában még a fél százalékos párt is sokat számít. Tehát körülbelül 10-12 van Magyarországon. Egy egyszerű kaució rendszerrel megoldható. Hogy a 186 pártból valóban releváns erő induljon, ahhoz a kopogtató cédulás rendszert kaució rendszerre kellene megváltoztatni, és 5-10 milliós kaució kell, amit fél százalék után visszkap. Azt hiszem, talán még Maczó Ágnesék is visszakaptak volna. *(Dr. Wiener György: Egy század hiányzott ahhoz, hogy visszakapják.)* Azt hiszem, nem lenne antidemokratikus, mert minden kicsit is relevánsnál megindulna. Így a kopogtató cédulás rendszert el lehetne törölni.

Végiggondolva, hogy mik azok az előfeltételek, amelyek egyáltalán vitathatóvá teszik az egyfordulós rendszert, ez volt a 100-250 listás, a 350, és az előbbi folyományok jönnek ebből. Ez lehetővé tenné azt, ami a következő ülésünk napirendi pontja. De nyilván, ha 350-re lecsökkenünk, akkor elképzelhető az a tényleg kínzó és sokszor nemzetközileg is megjelenő probléma, ami a nemzetiségi választás, illetve annak az országgyűlési mandátumhoz juttatása. A kidolgozott 13 fővel hozzácsapnánk, akkor 363 lenne. Lényegében valamicske csökkenést így elértünk, és egy kamarában megoldható lenne. Hadd jelezzem, hogy a Kisgazdapárt

álláspontja évek óta az, hogy a kétkamarás jobb lenne, de ismerjük nagyon jól az ellenállást. Mi a második kamarába tennénk a nemzetiségit, a történelmi egyházakat, a különböző területi régiókat hozzá lehetne csapni egy 50-60 fős második kamarába. Tudjuk nagyon jól, hogy a jövő ülésnek ez lesz a témája, de nyilvánvaló az ellenállás, a nagyobb alkotmányos változások ezt problémássá teszik. Ha ebben az irányban mennénk el, akkor egy kamarában is megoldható lenne.

Ezek voltak azok az előfeltétel-változások, amelyeket hétvégén jeleztem, most pedig párat megismételtem, amelyekkel tovább finomíthatnánk. Hadd mondjam, hogy erre volt egy reakció, Vancsik Zoltán vetette fel, de nyilván nem pártálláspontként mondta el, hanem politikusként, hogy esetleg a tiszta listás rendszer is elképzelhető lenne az egyfordulósánál. Hadd jelezzem, hogy végül is vannak bizonyos alapvető választójogi összefüggések. Aki nagyobb arányosságot akar, az döntsön a listás mellett, tudniillik az a legarányosabb.

Ellenben hadd mondjam el, hogy az arányosság mellett további célok is vannak. Például a választóközösséghez való közelség, megméretkezni a nyilvános politikai gyűléseken. Ez az egyéni kerülethez tapad, tehát azt lehet mondani, hogy az egyéni kerületben megvan olyan hozadéka, amelyről ha lemondunk, akkor eltűnik. Ha az arányosságot választjuk, akkor lényegében listás választás kell. Igen ám, de listás választás esetén öt-hat, a médiában jól megjelenő, jól beszélő pártvezér be tudja maga után hozni a szürkéket a parlamentbe. Akkor 50-70-80 ember megmérettetés nélkül, nyilvános megjelenés nélkül be tud jutni. Vannak ilyen hátrányok is, de nem vitás az arányosság, és a pártarányosság jobban bejön. Nos tehát ezek voltak a kezdő álláspontok.

Hadd jelezzem, hogy ahogy haladunk előre, a Kisgazdapárt és a Kisgazdapárt frakciója annak függvényében mind az egy-, mind a kétfordulósban benne van, de az egyfordulóst azért, mert az MSZP felvetett valamit, vitaalpnak tekintjük. Ezért gondoltam azt, hogy legalább az előfeltételeket végiggondoljuk. Majd meglátjuk utána, és a tényleges álláspontot attól függően alakítjuk ki, ahogy a hat párt és a velünk szövetséges koalíciós pártok dönteni fognak. Köszönöm szépen.

Átadom a szót Wiener György képviselő úrnak.

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Tisztelt Bizottság! Balsai István néhány megjegyzésére reagálnék. Mindenekelőtt azt mondta, hogy szeretné, ha többé az olcsóság szó nem hangzana el. Meg kell jegyezmem, hogy a Fidesz elsősorban azzal kapcsolatosan vetette fel a kisebb létszámú parlamentet, hogy a törvényhozás váljon olcsóbbá, és ezt nem 1998-ban tette először, hanem már 1991 márciusában vagy áprilisában, amikor a hatpárti tárgyalások javaslatával előállt. Ilyen értelemben tehát mi csak folytatjuk a Fidesznek azt a felvetését, hogy mi biztosítana valóban olcsóságot. Tehát úgy gondolom, hogy ha Balsai Istvánnak az a véleménye, hogy az olcsóság szó többé ne hangozzék el, akkor meg kell kérdőjelezni a koalíciós partnerének, a Fidesznek azt a törekvését is, hogy kisebb létszámú parlament alakuljon. Lampert Mónika pont arra hívta fel a figyelmet, hogy ha a cél az olcsóság, és a Fidesz ezt deklarálta, abban az esetben ezt a célt nem elsősorban a létszám csökkentésével, hanem a kétfordulós választásra, az egyfordulós választásra történő áttéréssel lehetne elérni. Ez lenne az első megjegyzésem.

A másik megjegyzésem az volna, hogy Balsai István téved, amikor arra gondol, hogy az MDF-re kívántam utalni az első és a második fordulás eredmények kapcsán. Az MDF 1998-as szereplését nem ebből a szempontból látom paradoxonnak, hanem a listás és az egyéni eredmények közötti eltéréseket hangsúlyoztam. Nem kívánnám ezt még egyszer nyomatékosabban kifejteni.

Ami a brit példára mint hibás példára való utalást illeti, Balsai István nem mondott ellenérveket. Én arra utaltam, hogy a brit választási rendszer több évtizedes tapasztalata

alapján bizonyos indexszámítások nyomán 13-15 százalékos torzítást mutat, míg a magyar választási rendszer ennél nagyobbat. Ugyanakkor azt is jelezniem kell, hogy az európai választási rendszerek túlnyomó többségében a torzítás mértéke 10 százalék alatti, és nem ártana az arányosság javításával ebben az irányban elmozdulnunk. Ilyen értelemben tehát az ő ellenvetései a példákkal kapcsolatosan nem perdöntőek, legalábbis véleményem szerint.

Ami Európának a kétfordulós rendszerhez való viszonyát illeti, nos Nagy-Britannia és még egy-két kontinentális ország kivételével a XIX. században Európában mindenhol kétfordulós rendszer volt. Jelenleg egyedül - mint erre már utaltam - Franciaország alkalmazza ezt a szisztémát, és ennek is megvannak a maga konkrét történelmi okai. Tehát nem látom azokat a bizonyítékokat, amelyek a kétfordulós választási rendszer mellett szólnának, túl azon, hogy van egy olyan vélekedés, amely szerint az erősebb pólus számára a nagyobb szavazási tartalék miatt ez előnyös. Ezt az előnyt 1990-ben a Magyar Demokrata Fórum nagyon nagymértékben élvezte, később aztán nem élvezte. Ez is mutatja ennek a megoldásnak a bizonytalanságát.

Végezetül pedig Kóródi Mária egy megjegyzésére reagálnék, aki felvetette, hogy számukra döntő fontosságú az arányosság, és másodlagos az első és a második forduló. Nos, igazán arányosítani csak egy egyfordulós rendszerben lehet, egyszerűen technikai okok folytán. Egy kétfordulós rendszer, amely arányosítás, jelenleg sehol nem működik az európai kontinensen, de ha jól tudom, más államokban sem. A kétfordulós rendszer arányosításának a problémáiról külön érdemes lenne szakértői szinten is eszmét cserélni, mert igen messze menne most annak a kifejtése, hogy miért ütközik nehézségekbe két forduló esetén a szisztéma arányosítása. De ha van erre igény, akkor akár ebbe a kérdésbe is belebocsátkozhatunk.

ELNÖK: Köszönöm. Lamperth Mónika, majd Salamon László következik.

DR. LAMPERTH MÓNIKA (MSZP): Köszönöm szépen. Még egyszer megpróbálom elmondani azt, amit az előbb elmondtam, és akkor utána többet ilyen nem teszek. Tényleg jó lenne, ha most nem politikai indulatok szabadulnának el, hanem a konkrét felvetésekre adatokkal, szakmai állásponttal alátámasztott vélemények hangzanának el. Megmondom őszintén, hogy azért állok kicsit értetlenül Balsai képviselőtársam állítása előtt - aki azt mondta, hogy a kétfordulós így demokratikus, ahogy van, és pont -, mert azt gondolom, hogy érdemes lenne konkrétan is álláspontokat kifejteni és alátámasztani azokat. Azt nem tudom elfogadni, hogy attól demokratikus a kétfordulós rendszer, hogy a másodlagos pártpreferenciáknak olyan módon enged teret, mint ahogy mondjuk '98-ban volt.

Nekem ne mondja senki azt, hogy amikor az első forduló után a Fidesz elnöke kijelenti, hogy nem lép koalícióra a kispártokkal, majd utána visszaléptetnek x számú kispártot, a Kispártok párt elnöke pontosan kiszámolja, hogy hányat kell visszaléptetni ahhoz, hogy a Fidesz nyerje meg a választást, de nem tízzel többet, mert akkor nem lesz elég erős a Kispártok párt belső pozíciója, szóval ha valaki nekem azt mondja, hogy az egyfordulósnál a pártok döntenek el, a kétfordulósnál pedig a választópolgár, miközben tudjuk, hogy a második fordulóban mindig sokkal kevesebben mennek el választani... *(Dr. Wiener György: Háromnegyed százaléka.)* Igaz, én a '90-94-es adatok alapján mondtam ezt.

Azt gondolom, hogy érdemes lenne itt inkább ilyenfajta konkrétumokról beszélni.

Pokol Béla elnök úr kifejtette, hogy a kis pártoknak milyen lehetséges érdekei vannak az egyfordulós rendszerben. Mi valóban azt gondoljuk, hogy ez egy arányosító rendszer. Kérem az elnök urat, hogy a bizottság fogaljon állást abban, hogy akar-e arányosabb rendszerről tárgyalni, célnak tartja-e ezt, mert ha kiderül, hogy ez nem cél, akkor tényleg az lesz, amit Kóródi Mária alelnök asszony mondott. Nyilván, hogy ebben is meglehetnek a kis

pártok, a középpártok érdekei, az elnök úr erről beszélt, és természetes, hogy az MDF a kétfordulós rendszert támogatja, ez neki szíve joga, nem az én tisztem eldönteni, hogy MDF-ként vagy a Fidesz gyámleányaként szerepel, ezt ők fogják eldönteni egymás között.

Ha az arányosság kérdésében egyetértés van, akkor felajánlom – ami egyébként már javaslatként elhangzott, csak aztán elszállt a levegőben -, hogy a saját javaslatunkat hajlandók vagyunk egy szakértői anyag formájában a bizottság rendelkezésére bocsátani, ha ezt vállalja a többi párt is. Ha itt megegyezés születik abban, hogy a 200 fős javaslatra vonatkozóan konkrét szisztémát hozunk ide, akkor abból el lehet dönteni, hogy ez arányosabb szisztéma vagy nem. Ha egyetértés lesz az arányosság kérdésében, és megnézzük ezeket az anyagokat, akkor utána még mindig vissza lehet térni oda, hogy most egyfordulós, kétfordulós, tisztalistas, vegyes vagy milyen legyen a választás. Mi szeretnénk, akarjuk ezt a reformot, kompromisszumkészek vagyunk, de a célban meg kellene egyezni.

Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Jelentkezett Salamon László, Kóródi Mária, Fenyvessy Zoltán, és utána következem én. Az arányosság kérdését nagyon komolyan felvetette már Kóródi Mária alelnök asszony és Lamperth Mónika alelnök asszony is.

Salamon képviselő úr!

DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): Tisztelt Bizottság! Az egy forduló vagy két forduló demokratizmus tekintetében - pontosan Lamperth Mónika felvetésére - maradjunk a számoknál, és maradjunk a konkrét példánál. Elnézést kérek, hogy a saját választókörzetemben approximatív tudom idézni az adatokat, az emlékezetemben kaptak a részletek, különösen az első fordulót illetően, de innen fogok példálózni.

Összesen 10 jelölt indult Dunakeszin, a Pest megyei III. számú választókörzetben az első fordulóban. Első helyen a Szocialista Párt jelöltje végzett – nem emlékszem egészen pontosan – harmincegynéhány százalékos szavazattal. Én voltam a második 28 százalékos körüli eredménnyel, és harmadik volt a Kisgazdapárt jelöltje 14 százalékos körül, a többi pedig most nem szükséges elmondanom. A második fordulóban hárman indultunk, az én körzetemben nem lépett vissza a kisgazda jelölt. Én szereztem meg a mandátumot 48 százalékos szavazattal. Három-négy százalékos szavazattal szerzett kevesebbet a szocialista jelölt, a kisgazda jelölt 10 százalékosot kapott.

Fel kell tenni a kérdést, hogy melyik választási eredmény felel meg inkább a választópolgárok akaratának: ha 35 százalékkal az első fordulóban első helyen jelölt kapja meg a mandátumot, amellyel szemben a lakosság 65 százalékosan olyan érzése van, hogy az a jelölt nem az ő általa támogatott jelölt, nem az ő „képviselője” vagy pedig ha az a jelölt kapja meg a mandátumot a második fordulóban, aki 48 százalékosot szerzett, és ezzel szemben 52 százalékos érezheti azt, hogy nem az ő „képviselője”. Melyik fejezi ki jobban a választói akaratot, melyik helyzetben szól jobban bele a választópolgár abba, hogy ki legyen az országgyűlési képviselője?

Remélem, nem kell megszegnem az ígéretemet, nem teszek könnyelmű ígéretet, de nem szándékom a mai napon többet az egy- vagy kétfordulós rendszer összehasonlításáról értekezni. Csak ezeket a számokat ajánlom az igen tisztelt bizottság figyelmébe. Ez az egyik dolog.

A másik a töredékszavazatok kérdése, amiről Pokol Béla szólt, ez nagyon fontos dolog. Az elnök úr nagyon világosan fejtette ki ennek bizonyos politikai összefüggéseit, hogy milyen irányban befolyásolja majd az egyes pártokat az, ha áttérünk az egyfordulós rendszerre. Azt mondja, hogy mivel a töredékszavazatoknak jelentős szerepük van a rendszerben, ezért egyfordulós rendszerrel sem tehetik meg az úgynevezett kis pártok – én sem

szeretem ezt a kifejezést, ne valami pejoratív jelzőként vegyünk, de meg kell egyeznünk valamiben, amit elfogadunk és ami egy pártot sem sért; egy pártot sem akarok megsérteni, amikor ezt a jelzőt használom. A kis párt választhat: vagy azt mondja, hogy nem zavarja a nagyobb párt győzelmi esélyeit az indulással, de Pokol elnök úr mégis helyesen mutat rá, hogy rá van kényszerítve, hogy induljon, mert a töredékszavazatok megszerzése számára az országos lista miatt, a kompenzációs lista jellege miatt létkérdés. Ha viszont az egyfordulós rendszerre térünk át, akkor ennek az a logikus következménye, hogy meg kell szüntetni a töredékszavazatok mandátumszerző szabályát.

Itt szeretném felhívni a figyelmet egy nagyon fontos kérdésre. Ennek a rendszernek a ma meglévő arányosságát a kétféle lista közül sokkal kevésbé a területi lista, mint inkább a kompenzációs lista biztosítja. Ezeket nagyon szívesen megnézzük egy modellezési adattal. Lamperth Mónika felvetett egy modellt: 150 egyéni képviselő, 150 listás képviselő. Hogyan néz ki az a választási eredmény, ha 150 képviselővel szemben a másik 150 területi listán direkt szavazatban szerez mandátumot vagy a másik 150 listás mandátum kompenzációs mandátum. Az előbbi kevésbé lesz arányos rendszer, mint az utóbbi, mert a területi listánál – igaz, hogy megjelenik a listával az arányossági elem – a győztesnek megismétlődik a szavazata, hiszen nemcsak a vesztes pártok, nemcsak azoknak a pártoknak a szavazata jelenik meg, akik az egyéni körzetben vesztenek, hanem megjelenik azoknak a pártoknak a szavazata is, amelyek győznek. Ehhez képest a kompenzációs lista az, ami igazán ellensúlyoz.

Arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy nem szüntethetjük meg a töredékszavazatokra épülő kompenzációs listát anélkül, hogy ezáltal a rendszer ne váljon még a jelenlegihez képest is aránytalanabbá. Itt súlyos ellentmondás van. Ezt nem Lamperth Mónika mondta, hanem Pokol elnök úr mondta nagyon világosan, hogy akkor meg kell szüntetni a töredékszavazatokat. Azt látom, hogy ebben a hármas összetételű rendszerben kompenzációs szerepe leginkább – nem kizárólag -, legerőteljesebben az országos listának van, mert ott csak vesztes szavazatok jelennek meg, csak azok kapnak mandátumot, míg a területi listánál egyaránt megjelennek a vesztes és a győztes szavazatok is.

Egy kicsit továbbmennék - de nem mélyebben belebocsátkozva az arányosság kérdésébe -, hogy mi a cél. Hogy a Fidesznek mi a célja, azt elmondtam, nagyon sokszor nyilatkoztuk, elmondtuk. Az „olcsó” szót valóban ne használjuk, mert olcsóbb a tojás szokott lenni, ha olcsóbb, de általában nem úgy néznek ki a dolgok. A „kevesebb költségekkel járó” kifejezést használnám inkább, de nem ez a lényegi rész.

Ami az arányosságot illeti, az arányosság valóban nagyon-nagyon fontos követelmény, de minden választási rendszer, minden ország odafigyel arra, hogy ezzel szemben van egy másik szempont: a stabil kormányzás szempontja.

A kettőnél a kiegyenlítést keressük. Elismerem azt, hogy a jelenlegi rendszer nem tökéletesen arányos. Nagyon jól tudjuk, hiszen a '94-es választásokon a Magyar Szocialista Párt az összalakosság egyharmadának a támogatásával ebben a parlamentben abszolút többséget szerzett. A Magyar Demokrata Fórum 1990-ben 24 százalékos lakossági támogatással a mandátumok 43,5 százalékát szerezte meg. Hadd tegyem hozzá, hogy a '98-as választásnál éppen azért, mert erősen kiegyenlített volt a két nagy párt közti viszony, a két párt relációjában érvényesült a legkevésbé az aránytalanság. Nyugodtan mondhatom - persze hozzáteszem, azzal a megjegyzéssel, hogy a második forduló eredményeit tekintem valós eredményeknek -, hogy kifejezi durván nagyjában-egészében a két nagy párt relációjában a szavazati arányokat, többé-kevésbé tükrözik a mandátumokat, sokkal inkább tükrözik, mint ahogy volt '94-ben, vagy ahogy volt '90-ben. De ne vitatkozzunk rajta, kétségtelen, hogy ez a rendszer nem tökéletesen arányos. Nem tökéletesen arányos, de rögtön hozzáteszem, hogy az aránytalanság egyik igen lényeges eleme az 5 százalékos küszöb szabályából folyik, mert az kiküszöböli a választói szavazatok durván 15-20 százalékát - Tóth Zoltán megerősítheti -, és

az a 15-20 százalék, amely olyan pártokra, olyan jelöltekre szavazott, akik nem jutnak be a parlamentbe, azoknak a szavazatát a többi párt nyeli le - elnézést kérek. Ez történik a választási szisztéma szerint.

Kétségtelenül van egy belső aránytalanság is. Valóban azok a pártok, amelyek kevesebb szavazatot kapnak, illetve győztest erősítő, tehát van egy ilyen tendencia. Ezek az aránytalansági elemek valóban megvannak a magyar választási rendszerben. Valóban azt lehet mondani, hogy ha az etalon számunkra egy tökéletesen arányos választási rendszer, akkor ez nem elégíti ki, és hadd tegyem hozzá, hogy az angol rendszer sem elégíti ki, hiszen pont a relatíve egyfordulós rendszerből eredően az sem egy arányos rendszer. A történelem persze kialakítja azt, hogy vannak körzetek, ahol 150 éve akkor is konzervatív jelöltet választanak, ha békák potyognak az égből, és vannak munkáspárti hasonló körzetek, aztán van bizonyos körzetrész, ahol folyik a küzdelem, és hogy ott hogyan alakul, az dönti el időről időre a választást. Ezért Angliát nem lehet összehasonlítani többek között Magyarországgal.

Visszatérve arra, ami a választási rendszer arányosságát illeti, a másik dolog, kérem, a stabilitás. Az egyik az arányosság, amelyben el kell ismerni, hogy az a rendszer egy tökéletesen elvont etalon szerinti arányossági elvnek nem felel meg, de a másik szempont viszont - amitől nem lehet eltekinteni - a stabilitás rendszere. Arra vagyok kíváncsi, és válaszolnék Lamperth Mónika konkrét javaslatára, hogy nézzük meg az egyes választási eredményeket, és bizonyos változtatásokkal némileg arányos, többé-kevésbé arányos - hogy mennyire, az egy más kérdés - felállással nézzük meg, hogy '90-ben, '94-ben, '98-ban milyen koalíciós kényszerek jöttek volna létre. Hogy meddig szabad elmenni az arányosításban, tehát mi a helyes arány az arányosítás és a stabilitás között, azt végül is ezeken a példákön kell látnunk. Itt nem vonatkozathatunk el a magyar politikai valóságtól, attól, hogy egyes politikai pártok között áthidalhatatlan ellentétek vannak. Az nyilvánvalóan nem lehet cél, és ezt nyugodtan vállaljuk, hogy olyan koalíciókényszerek jöjjenek létre egy országban, amelyek életképtelenek.

Nem lehet cél az, hogy mondjuk a MIÉP-től a Munkáspártig mindenkinek egy kormányban kelljen lennie, mert az arányosság alapján többséget nem lehet máshogy produkálni a parlamentben. Ez képtelenség! Szándékosan mondtam egy rendkívül polarizált, és valójában ebben a formájában nem elképzelhető esetet, mert ennyire nem lehetséges. Elnézést kérek, de a Szocialista Pártban megfogalmazódnak olyan gondolatok, nem azt mondom, hogy ez a párt hivatalos álláspontja, hogy a Munkáspárttal együtt kell működni. Ezek mögött bizony ott van a polarizáltság és az, hogy milyen áron lehet esetleg növelni egy párt súlyát és szerepét. Itt arra is gondolni kell, kérem szépen, hogy véges azoknak a politikai variációknak és erőknak a száma, amelyek egymáshoz képest kormányképesek. Persze lehet mondani, hogy nagykoalíció. De nem tudom, hogy jó lenne-e az, ha a mai magyar parlamentben lenne egy 90 százalékos kormánytöbbség, és a forgácsszavazatokat szerző pártok az ellenzék. Nem tudom, hogy ez mennyire lenne politikailag a demokratizmus gyümölcse esetleg egy meggondolatlan arányosítás következtében.

Gondolom, idáig egyébként el sem jutnának a politikai erők, mert ezek nem lennének működő koalíciók, ezekből lenne a kéthónapos kormányválság, és főleg abból, hogy esetleg megint csak apró politikai csoportokat hozna a mérleg nyelvének a helyzetébe. A mérleg nyelvének a helyzetébe, mert azért az sem lehet, hogy egy kormányzatban mondjuk egy 4-5 fős politikai csoport határozza meg azt, hogy mi legyen a kormányzás iránya, mert ha nem, akkor kilép a koalícióból, és bukik a kormány. Kérem szépen, az arányosság nagy érték - ezt akartam mondani -, fontos érték. De legalább olyan nagy érték, és legalább olyan fontos érték egy stabil, életképes kormányzás létrehozása.

A Fidesz-Magyar Polgári Párt - talán egy kicsit a két fordulóval ellentétben, amit eléggé szilárd szempontnak tart - azt gondolja az arányosságról, hogy nem kell igazán a

rendszeren változtatni, de hajlandó megvizsgálni minden felvetést és összevetni az elmúlt három választás eredményeivel, hogy valóban azok példájában életképes-e a változtatás iránya, vagy sem. Még egyszer hangsúlyozom, hogy ha a kompenzációs listát töröljük el, akkor a legnagyobb lépést tettük meg, hogy még aránytalanabb legyen a rendszer, és természetesen semmiféle, a jelenlegi arányossági viszonyokat rontó változtatást nem támogatnánk.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Most Kóródi Mária alelnök asszony következik.

DR. KÓRÓDI MÁRIA (SZDSZ): Köszönöm szépen. Először is Balsai képviselő úrnak mondanám, hogy való igaz, hogy ebben a bizottságban - ez egy paritásos bizottság - mindenkinek egy szavazata van. Ettől függetlenül nem tartom feleslegesnek, hogy rögzítsük az erőviszonyoknak megfelelő álláspontokat is, hiszen nem nagyon látom értelmét annak, hogy olyan irányokban hosszas tárgyalást folytassunk, amely irányok kidolgozása után eleve lehet tudni, hogy oly mértékű az ellentét a kormánypárt és mondjuk a Szocialista Párt között, hogy ezeket az ellentéteket a mi itteni tárgyalásaink nem tudják áthidalni. Nem szívesen emlékeztetek rá, de az alkotmány-előkészítő bizottság hosszas tárgyalásai után az alkotmány mégsem került az elmúlt ciklusban megszavazásra. Azt gondolom, hogy ezeket a kérdéseket érdemes legalábbis figyelembe venni, és persze mi ettől függetlenül beszélhetünk utána még hosszasan magáról a dologról.

Nem értek egyet azzal, amit Wiener György mondott. Nem értek egyet feltétlenül azzal, hogy oly mértékű tökéletes arányosság lehet a kitűzött cél, amelyet ő az egyfordulós választási rendszerrel tart csak elképzelhetőnek. Abban sem vagyok biztos egyébként, hogy ez az arányosság csak ezzel a módszerrel érhető el. Nem is ezt tartom igazából a legfontosabb kérdésnek. Mi nem tartjuk ezt a legfontosabb kérdésnek. Az egyfordulós és a kétfordulós választási rendszer kapcsán, amikor választunk, akkor tulajdonképpen arról döntünk, hogy az abszolút többségi rendszert tartjuk meg, vagy pedig a relatív többségi rendszert vezetjük be. Azt gondolom, hogy az arányosítás mindenképpen megvizsgálható az egyfordulós rendszerben és a kétfordulós rendszerben egyaránt.

A magunk részéről fő célkitűzésnek valóban a nagyobb arányosság irányába való közelítést tartjuk nagyon fontosnak, és nem gondoljuk, hogy az abszolút arányosság elérhető. Nyilvánvalóan nagyon sok olyan szempont is figyelembe veendő, amit Salamon képviselő úr az előbbieken elmondott.

Szeretnénk, ha rögzítenénk néhány olyan alapfeltételt, amelynek mentén tovább gondolkodhatnunk. Az első ilyen alapfeltétel, amelyet mi rögzíteni szeretnénk az, hogy az egyéni választókerületek száma semmiképpen nem csökkenthető olyan mértékben, hogy érintse az egyéni választókerületnek azt a lényeges tartalmát, amitől egyéni választókerület. Egyetértek a számmal, amit Lamperth Mónika mondott ki. Úgy érezzük, hogy az egyéni választókerületek száma 150 alá semmiképpen nem csökkenthető, mert ha 150 alá csökken az egyéni választókerületek száma, akkor gyakorlatilag értelmetlenné válik a fenntartásuk, tehát éppen a lakosság és a lakosságot közvetlenül képviselő személy között nem tudja megteremteni azt a kapcsolatot, amitől ma Magyarországon egy egyéni választókerület működik. Nem látjuk azt, hogy ez alá a szám alá lehetne menni az egyéni választókerületek csökkentésénél. Ugyan nem kérdőjelezte meg senki, de azt gondolom, érdemes kimondani, hogy az 5 százalékos küszöböt is mindenképpen megőrzendőnek tartjuk, és ezt is olyan alaptételként érdemes felvetni, amely a további számításainkat az arányosítás érdekében megvalósítja.

Márpedig ha ezeket a feltételeket megtartjuk, és egy arányosabb rendszer felé akarunk elmozdulni, akkor azt gondolom, hogy harmadik tételként érdemes rögzíteni, hogy a listás

mandátumok számának érzékelhetően nagyobbak kell lennie, mint az egyéni választókörzeti mandátumnak, mert csak ebben az esetben tudunk úgy arányosítani, hogy ez valóban arányosabb rendszert jelentsen. Számításaink szerint ez körülbelül 200 listás mandátumot jelent. Ezt a számítási módot most nem ismertetném, mert azt gondolom, hogy ez túlságosan szakmai vonatkozású. Ahogy Lamperth Mónika javasolta, a mi számításainkat is szívesen rendelkezésére bocsátjuk valamennyi frakciónak, hogy nézzék meg. A mi számításaink szerint ebben a választási rendszerben arányosabb rendszer tudott volna kialakulni az elmúlt években. Ezeket a számításokat most nem tudnám ismertetni, nem biztos, hogy mindent tökéletesen értek a számítás módjában, szakértőink számították ezt ki.

Ebből a javasolt rendszerből csak néhány számot szeretnék mondani az arányossággal kapcsolatban. Ha az 1994. évi választási eredményeket vesszük figyelembe, akkor a javasolt modellünk szerint a Magyar Szocialista Pártnak nem 54 százalékos többsége lett volna, hanem 38 százalékos, az SZDSZ-nek 22 százaléka, az MDF 13 százaléka lett volna, tehát ebben a rendszerben sokkal közelebb kerül volna egymáshoz a ténylegesen kapott szavazatok száma és a kiosztott mandátumok száma.

Az a modell, amelyre szeretnénk javaslatot tenni, valójában még egy elemet rögzít: egy helyről kerülne kiosztásra a listás mandátumok. Ez nem azt jelenti, hogy el kell törölni a területi listát, hiszen a területi listának is megvan a maga funkciója a pártok életében, de ha egy listáról kerül kiosztásra, akkor valójában minden funkciót meg tud őrizni. Ebben a vonatkozásban szeretnénk tovább gondolkodni. Tudom, hogy borzasztóan nehéz itt most minden kérdésről vitatkozni, hiszen nagyon sokszor olyan szakmai számításokat és modelleket kell készíteni, amelyeket én mint politikus elég nehezen érzékelek, de a kimutatott arányok nálunk beszédesebbek, így ezeket az anyagokat átadom.

Javasolni szeretném, hogy ezeket a kérdéseket ilyen formában ne zárjuk le, hanem a most elhangzottak és a kiküldött anyagok alapján vitassuk meg a következő alkalommal.

ELNÖK: Köszönöm, alelnök asszony. Rögtön jelzem, hogy az apparátusunk, a titkárságunk a következő napokban ezt lefénymásolja, és napokon belül kiküldjük, hogy a három hét alatt lehessen gondolkodni. Köszönjük szépen. Ha ugyanígy megkaphatnánk az MSZP-től is, akkor még több szempont lenne.

Mondom a sorrendet: Tóth Zoltán államtitkár úr jelentkezett, majd Wiener György, Fenyvessy Zoltán, és én is szeretnék hozzászólni, majd Lamperth Mónika következik.

Tóth Zoltán államtitkár úrnak megadom a szót.

DR. TÓTH ZOLTÁN (Belügyminisztérium): Köszönöm szépen. Tisztelt Bizottság! A parlamenti pártoknak ez az egyeztetése, ami most folyik, a választási törvény esetleges érdemi, anyagi-jogi szabályainak a felülvizsgálatára vonatkozik. Az én mondandóm ennél sokkal kisebb ívű, és a hatályos törvényen belüli két ellentmondásra szeretném felhívni a figyelmet. Azt javaslom, hogy ezt a két ellentmondást meg kellene fontolni, és esetleg a tárgyalások későbbi szakaszában erre vissza kellene térni.

Az egyik ilyen probléma a választás egy- vagy kétfordulós jellege, amelyről éppen most van szó. Tisztelettel feltenném azt a kérdést, hogy a magyar választási rendszer három eleméből – amit Salamon képviselő úr nagyon helytálló módon ismertetett – melyikre vonatkozik az egy- vagy kétfordulós jelleg megtartása, illetőleg megőrzése. Ezt azért vetem fel, mert jelen pillanatban a hatályos választási törvény szerint mind az egyéni, mind a listás választás kétfordulós jellegű. Hogy a listás választás kétfordulós, ez szakmailag nem koherens megoldás, hiszen a listás választás lényege az arányosság. Márpedig egy arányos választási szisztémát többpártrendszer keretében csak úgy lehet lebonyolítani, ha az egyfordulós. Egy választási eredmény után egy még arányosabbá tevő választási fordulót szakmailag nem lehet

lebonyolítani. Ez az ellentmondás egyébként nem mostani keletű, hiszen ez már 1989-ben a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalásokon is felvetődött.

Mi teszi explicitté ezt a kétfordulós rendszert? A részvételi határ megjelölése. A részvételi határ egy arányos választási szisztémában önellentmondás, ami természetesen nem pártpolitikai ügy kérdése, ez szakmai ügy. Az egyetemeken és a világon ezt mindenütt úgy oktatják, hogy többpártrendszer esetében a listás választási rendszerben nem szükséges részvételi határ meghatározása, sőt, ez éppen ellentmond a rendszer lényegének. Az eddig lebonyolított három magyar demokratikus választás közül 1990-ben és 1994-ben ez azért nem okozott semmiféle problémát, mert a részvételi határt meghaladó módon vettek részt a választópolgárok. Ennek az ügynek a konkrét ellentmondásos jellege az 1998. évi választásokon abban a két megyében jelentkezett, ahol a részvételi arány – ha kis mértékben is – alatta maradt az 50 százaléknak. Ott megismétlésre került a listás választás, amelyen el is indultak a pártok, és egy korábbi arányos eredmény kicsit még arányosabbá vált annak a kampánynak a hatására, ami ez idő alatt lebonyolódott.

Összegezve azt javasolnám – ez talán előrevivő gondolat -, hogy a pártok arról nyilatkozzanak, hogy a magyar hatályos választási rendszerből az egy- és kétfordulós jelleget az egyéni választásra vagy a listás választásra gondolják, illetőleg hogy a hatályos törvény belső koherenciája miatt törlésre kerüljön-e a listás választási rendszerünkben a második forduló 50 százalékos aránya, ha egyébként a pártoknak nem sikerül az alapvető kérdésekben megegyezniük.

A másik ilyen konkrét felvetésem a kapcsolt lista intézménye. Ezt csupán azért vetem fel, mert nem akarnék még egyszer hozzászólni, és a tárgyalási fordulóknak ez a téma nem szerepel. A kapcsolt téma intézménye szakmailag teljes egészében kiüresedett, hiszen azok az egyeztetések, amelyek 1996-ban kezdődtek a közös és a kapcsolt lista szabályrendszere koherenciájának megteremtésére, végül is abban csúcsosodott ki, hogy minden pártnak önállóan külön-külön el kell érnie az 5 százalékos határt. Ez szakmailag üres, ugyanakkor nyilván a választási rendszert bonyolító intézmény. Ezért ebben a vonatkozásban kettős a javaslatom: vagy érdemi kapcsolt listaindulással kellene lehetővé tenni – visszautalva egy korábbi sajtóvitára -, azaz a nagy pártok bevihetik-e a hátukon a kis pártot, mert ez a kapcsolt lista lényege, hogy ezt lehetővé tegye.

Ha ilyen akarat nincs, akkor ezt az intézményt hatályon kívül kellene helyezni, mert senki nem érti, hogy tulajdonképpen mi ez az intézmény, hiszen üres, és nincs tartalma. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm. Mielőtt az ülés feloszlana - bár véglegesen nem tudunk dönteni, mert bizonyos pártmandátumok vannak -, meg kell gondolni, ahogy Tóth Zoltán államtitkár úr tette, hogy mind a hat párt nyilatkozzon ebben a két kérdésben - ha nem is véglegesen -, hogy körülbelül hogyan látjuk, tehát tudunk-e pozitív vagy negatív választ adni.

Wiener György következik hozzászólásra.

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Tóth Zoltán felvetésére egyből tudok reagálni, legalábbis az elsőre. Amennyiben egyfordulós választást javasol, nyilvánvaló, hogy az mind az egyéni körzetre, mind pedig a listára vonatkozik. Teljesen egyetértek Tóth Zoltánnal abban, hogy valóban úgy tanítják, hogy az arányos listás rendszer lényege az egyfordulós és az, hogy nálunk a listán is kétfordulós az előírás a választási törvényben. Ez anakronizmus, és az elavult részvételi küszöbhez való ragaszkodás következménye.

A második kérdésben - hogy mi legyen a kapcsolt listákkal - a párton belül még nem született állásfoglalás, ezért csak a saját véleményemet tudom elmondani. A saját véleményem az, hogy a kapcsolt lista intézménye valóban üres, ugyanakkor a közös és kapcsolt listák,

illetőleg jelöltek szabályozásában számos más probléma is megjelenik. Ezért azt javaslom, hogy erről a kérdésről később még folytassunk eszmecserét, de a mai napon - éppen azért, mert nincs pártálláspont ebben a kérdésben, gondolom, nemcsak az MSZP-nél, hanem más pártnál sem - ennél a kérdésnél most ne ragadjunk le. Az elsöre egyértelmű választ fogok mondani: igen, az egyfordulós mind az egyéni, mind pedig a listás választás esetén érvényesüljön.

Áttérve a vita folytatására, Salamon László képviselőtársammal vitatkoznék abban, hogy a második forduló valóban oly nagymértékben növeli-e a képviselők legitimitációját, mint ahogy ő elmondta. Az 1998-as példa alapján a helyzet valóban ez. 1998-ban az első fordulóban 56,26 százalék, a másodikban 57,1 százalék volt a részvételi arány.

Nem szabad azonban elfeledkezni arról, hogy 1990-ben az első fordulóban 65,35 százalék volt, a második fordulóban pedig mindössze 45 százalék volt a részvételi arány. Ennek következtében 1990-ben a második fordulóban megválasztott képviselők mögött jóval kevesebb választó állt, mintha akkor a szisztéma egyfordulós lett volna, néhány kivételtől eltekintve.

1994-ben is elég nagy volt az eltérés: az első fordulóban 68,91 százalék volt a részvétel, a másodikban pedig 55 százalék körüli. Tehát 1998-at leszámítva a második fordulóra mindig nagyon erőteljesen visszaesett az urnáknál való megjelenés. Ennek következtében ez a legitimitációs ereje a második fordulónak egy kivételtől eltekintve Magyarországon nem mutatkozott igazán erősnek. Tehát ez még nem erősíti meg a két forduló melletti érvelést.

Ami Salamon László konkrét példáját illeti, ez nagyon pregnánsan bizonyítja, hogy mi a második forduló igazi funkciója. A második fordulás összeállásnál protestszavazatról volt szó, tehát döntően nem arról, hogy a Fidesznek ugrott meg a támogatottsága, hanem arról, hogy az első helyen lévő MSZP-s jelöltet más jobboldali beállítottságú szavazók nem kívánván elfogadni, a hasznos szavazat elve alapján - amire már utaltam - átszavaztak egy másik pártra. Viszont ez felvet egy alapkérdést, mégpedig azt, hogy protestszavazatok jönnek-e, vagy pedig a pártok között születik-e döntés. Amit Salamon László elmondott, annak alapján az derülne ki, hogy elegendő lenne egy nagy szövetség, amelyik a legerősebb párttal szembefordul, és tulajdonképpen nincs is szüksége arra, hogy több párt működjön, mármint az MSZP-n és ezen a nagy jobboldali gyűjtőpárton kívül, hiszen a választóknak, mármint a jobboldaliaknak nem az a lényeges, hogy Kiszgazdapárt, Fidesz, MIÉP, MDF, KDNP, Újszövetség, hanem az a lényeges, hogy az általuk nem preferált párt ne tudjon kormányzati szerephez jutni.

Teljesen nyilvánvaló, hogy 1998 előtt is ez egyértelmű volt, tehát Balsai István megjegyzésére, hogy '98 után könnyű okosnak lenni, az 1994-es pártprogram már az egyfordulósra való áttérést tartalmazta az MSZP és az SZDSZ koalíciós megállapodása alapján, és 1996-ban a mindnyájunk előtt lévő jegyzőkönyvek tanúsága szerint három párt ezt a véleményt fogadta el. Meg kell jegyezni, hogy a Fidesz is, 1996-ban, sőt '97-ben is. Trombitás Zoltán - a Fidesz akkori választási bizottságbeli képviselője - azt a nézetet fejtegette, amely számomra eléggé szimpatikus volt, hogy egy erősen arányosított, a német rendszernek megfelelő, vagy ahhoz közel álló megoldásra kellene áttérni. A Fidesz véleménye azóta változott radikálisan, hogy közepes erősségű pártból - hogy ne használjam a kis párt vélt pejoratív kifejezést - igazi nagy párttá vált, abban a pillanatban, ahogy ez a váltás megtörtént, áttért az arányos rendszerről a többségi rendszer preferálására, mert az első helyezettet jutalmazza nagyon jelentős mértékű többletmandátummal. Tehát egyértelmű, hogy a pártok erőssorrendben elfoglalt helye a választási rendszerhez való viszonyát elég jelentősen befolyásolja, szinte valamennyi pártnál le lehet vezetni. Ez egyébként teljesen természetes, ezt

nem negatívumként mondom, de utalnom kell arra, hogy a Fidesz is az arányosított megoldás híve volt. Eleinte a tiszta listát támogatta, később pedig a vegyes német rendszert preferálta.

Ami a kormányozhatóságot illeti, kaptunk számítási anyagokat, amelyek nagyon jól mutatják, hogy a kormányozhatóságot hogyan befolyásolja az arányosítás. Szigethy István - korábbi szabaddemokrata képviselő - koncepciója alapján készültek el azok a számítások, amelyeket valamennyi eseti bizottsági tag rendelkezésére bocsátott a Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal. Ha elmélyedünk ezekben a számításokban, akkor kiderül, hogy a Szigethy István-féle arányosítás nem gátja a kormányozhatóságnak. Például 1990-ben egy imperiali osztóval az lett volna a végeredmény - tehát $n+2$ -vel osztjuk a területi listás szavazatok számát -, hogy az MDF-nek, a Kisgazdapártnak és a KDNP-nek 203 mandátuma van a valóságos 229 helyett. Ez a 203 is biztosítja a kormányzati többséget.

Számos európai államban, ahol az arányos listás rendszert alkalmaznánk, a kormányozhatóság mint probléma fel sem merült. Norvégiára tudnék utalni, Svédországra tudnék utalni, és folytathatnám a példákat. Korábban már utaltam arra, hogy a kétfordulós többségi rendszert csak Franciaországban alkalmazzák. Most kiegészíteném ezt azzal, hogy Európa államainak döntő többsége egy arányos listás megoldást alkalmaz. Az írek és a máltaiak egy úgynevezett egyszerű szavazatátviteli rendszert, amelyik szintén arányos eredményt hoz. A relatív többségi rendszert csak Nagy-Britannia, az abszolút többségi rendszert csak Franciaország használja, a vegyes rendszer 1994 óta Oroszországban, és '49 óta Németországban működik, de a német vegyes rendszer egyben arányos is. Ha pedig a német vegyes rendszer egyben arányos, akkor ez lehet a minta a mi megoldásunkra is, az általunk kialakítható szisztémára is.

A német rendszerben az egyéni körzetekben valóban a relatív többség elve érvényesül, de ez csak a személyre érvényes. Az összes mandátumot ugyanis arányosan osztják ki. Ennek következtében azok a problémák, amelyeket Salamon László felvetett, az általános arányosítás következtében elesnek. Ha egy általános arányosítás zajlik le, mert az egyéni mandátumokat is a listás arányok alapján osztjuk ki, és a megmaradt egyéni mandátumok többletmandátumként jelentkeznek, akkor természetesen semmi szükség kompenzációs listára. A német rendszer kompenzációs lista nélkül 98 százalékos arányosságot biztosít. Magyarországon nem lenne ilyen arányossági fok, mert fennmaradna a küszöbhatár, és a küszöbhatár alatt maradt pártok száma és szavazatmennyisége még mindig elég jelentős, még ha csökken is.

Végezetül még egy megjegyzés a kormányozhatósági problémára: abban az országban, ahol a konstruktív bizalmatlansági indítvány intézménye létezik, az ellenzék hallatlanul nehezen tud közös miniszterelnök-jelöltben megegyezni. Gondoljunk csak arra, hogy ha jogilag három párt minősül ellenzékinek, ebből kettő talán tudna egy közös miniszterelnök-jelöltet állítani, de hogy a három együttesen biztosan nem, ez egyértelmű. A kormányzati stabilitást tehát alapvető alkotmányos intézmények már biztosítják. Nem a kormányozhatóság problémája a döntő, hanem a választói akarat kifejeződése, pontosan a magyar tapasztalatok miatt, hiszen Magyarországon eddig minden kormány kitöltötte a megbízatását, és nagy valószínűséggel a mostani is ki fogja tölteni, és az azt követő is ki fogja tölteni. Ennek következtében az alapproblémára kell megoldást találnunk, nem pedig arra, ami ma Magyarországon nem feszítő kérdés.

ELNÖK: Köszönöm, képviselő úr. Most Fenyvessy Zoltán következik.

DR. FENYVESSY ZOLTÁN (MIÉP): Köszönöm. Csak néhány mondatban szeretném megvilágítani, hogy miért is fontos számunkra az arányosság mostaninál sokkal hatékonyabb megteremtése. Többen utaltak már arra, hogy 1994-ben az MSZP a választói akarat 33 százalékaival 54 százalékos parlamenti mandátumot szerzett. Ez azt jelenti, hogy majdnem 100 százalékkal nagyobb parlamenti képviselőre jutott, mint amit a választók szántak neki,

és ez természetesen a sok egyéni győzelemből adódott. De ugyanennek a fordítottja is tapasztalható a parlamentben: a MIÉP a maga 5,5 százalékos támogatottságával a parlamenti arányban 3,3 százalékban vesz részt, tehát szintén csaknem felére csökken a mandátum a valós támogatottságnál. Ha ilyen torzítások vannak - felfelé majdnem 100 százalékos és lefelé is majdnem 100 százalékos torzítások -, akkor az a rendszer biztosan nem jó. Ilyen arányok, ilyen eltérések nem engedhetők meg egy választási szisztémában.

Az elnök úr azt mondta, hogy számítást végzett arra, hogy az egyéni mandátumokat 100-ra kellene csökkenteni, a listás mandátumokat pedig 250-re kellene növelni, és ezáltal kapnák meg a kis pártok körülbelül ugyanazt a mandátumot, amit most. Én azt mondom, hogy nem ugyanazt kellene megkapni, hanem arányosan kellene megkapni. Magunkra vetítve a dolgot - mert én más ügynevezett kis párt nevében nem akarok beszélni -, egyáltalán nem tartjuk jónak, hogy a MIÉP 3,3 százalékos parlamenti aránnyal rendelkezik ma a parlamentben. Ha ebből a számításból ugyanez jön ki, akkor ez a számítás nem jó, nekünk semmiképpen nem jó. Arra törekednénk, hogy elérjük vagy megközelítsük a választói támogatottságot. Nyilván pontosan elérni sose lehet az arányosságot, de minél inkább meg kellene közelíteni. A mostani olyan távol van ettől az aránytól, mint a csillagos ég.

Az elnök úr még azt is mondta, hogy emellett a 350 képviselő mellett, a 100 egyéni és a 250 listás képviselő mellett hozzáadná a 13 kisebbségi képviselőt, és akkor az egykamarás parlamenten belül megoldható lenne a kisebbségi képviselet is. Mi ezt még inkább az aránytalanság és a torzítás tetejének tartjuk, hiszen egy-egy kisebbségi képviselő megválasztásához néhány ezer szavazat elég. 5 ezer szavazattal már egy képviselő bekerülhet, akinek ugyanolyan joga van nyomni a gombot, mint más pártok tagjainak. Olyan pártot is mondhatnánk, amelyik több mint 100 ezer szavazatot ért el, és egy képviselőt sem tud bejuttatni a parlamentbe. Ez aztán végképp aránytalan, hogy 5 ezerrel be lehet kerülni a parlamentbe, 100 ezer szavazattal pedig nem lehet bekerülni. A Munkáspárt 100 ezer feletti szavazatot ért el, és egy képviselője sincs bent a parlamentben. *(Dr. Wiener György: 179 ezer!)* Ez aztán végképp torzítana, az aránytalanság teteje lenne, ha ez így működne, hogy a kisebbségek néhány ezer szavazattal olyan jogú képviselethez jutnának, mint amihez 179 ezer szavazattal egy másik szervezet nem jut. Ez számunkra végképp elfogadhatatlan.

Ami a kormányozhatóságot illeti, egyetértünk vele, hogy nagyon fontos, hogy egy stabil kormány a négy évét kitöltse, mert tulajdonképpen erre jött létre ez az egész. A négy évét eddig kitöltötte mindegyik kormány, és nagyon szeretnénk, ha a mostani is kitölné a maga négy évét. Áttanulmányozva azokat az anyagokat, amelyeket kaptunk, Wiener képviselő úr anyagában a C variánst találunk a legszerencsésebbnek. Az elnök úr szájából a D variáns már elhangzott. A D variáns is jól megközelíti az arányosságot, de szerintünk a C változat még inkább közelít ehhez, így ez a megközelítés nekünk szimpatikus.

Köszönöm.

ELNÖK: Köszönöm. A jelentkezés sorrendjében én jövök, utána Lamperth Mónika, majd Salamon képviselő úr.

Csak egyetlen dolgot szeretnék mondani. Azt hiszem, hogy a mai ülésünkön lényegében látható, hogy a pártok 1999-ben mit képviselnek. Úgy látom, hogy erről szól a mai értekezlet. Ahogy feloszlunk, utána napok alatt tudunk ezen tovább gondolkodni, ezért egy témához hozzászólnék. Úgy látom, hogy az SZDSZ, az MSZP, a MIÉP nagyon erősen felvetette az arányosságot. Nem ismétlem meg, de jelzem, hogy egyetérttek Salamon képviselő úrral abban, hogy lényegében több cél közül az egyik az arányosság. Egy kis pártnak ez egyszerűen érdeke, mert a mai rendszerben egy kis párt 5,5 százalékkal 3,3 százalék mandátumot kap. Egy kis pártnak érdeke, hogy ez minél inkább az arányosság irányába menjen.

Ennek a legtisztább módja egy egyfordulós teljes listás választás, ami esetében az arányosság a maximumon van. Az 5 százalékos küszöb eleve valamit belevisz, de ha ezt nem akarjuk eltörölni vagy esetleg 1-2 százalékra akarjuk csökkenteni, akkor ennyi aránytalanság lényegében benne lesz, de nem vitás, hogy a teljes listás választás az, ami az 5 százalékot átlépő kis pártok a legnagyobb érdeke, ez nyilvánvaló.

A másik dolog a kormánystabilitás, és hadd mondjam példának Olaszországot. Amikor 40 éven keresztül bukducsolás volt, és félévente leváltották az olasz kormányokat, a listás szavazástól az egyéni felé mennek el. Lesz egy népszavazás 18-án, ami még inkább az egyéni szavazás felé viszi el a dolgokat. Ha egy országban félévenként bukducsol a kormány, akkor utána elsöprő, elementáris erővel az egyéni választás felé akar elmenni. E miatt a bukducsolás miatt tulajdonképpen az arányosságnak van egy olyan problémája, hogy sok párt belekerül, és bizonytalan lesz a kormány. Ezzel szemben Magyarországon a rendszerváltás után nem vitás, hogy a stabil kormányokban rengeteg belső feszítő erő van. Úgy gondolom, a belső feszítő erő ellenére a stabilitást mi azért tudtuk megőrizni, mert az aránytalanság alakult át kormánystabilitássá. Az ember sokszor morgott a ciklus alatt, de lényegében stabil kormányok lettek. Ez a mai rendszer ezt hozta létre.

Ezért úgy gondolom, hogy az arányosság mellett a kormánystabilitás mond ennek ellent, tehát a kicsit nyomjuk lejjebb, a nagyot húzzuk feljebb, stabil kormány csak ezzel a szisztémával lesz. Ezért a másikat is hangsúlyoznám mint hasonló célt, de ennek ellenére még mondhatnánk további célokat is, tudniillik a teljes lista esetén megszűnik a politikus és a polgár között a közvetlen kapcsolat. A legjobban kinéző, legjobban beszélő négy-öt pártvezér fogja a kampányt lefolytatni, és megszűnik az oda-vissza direkt kapcsolat. Ilyen dolgok is bejönnek, ami nem vitás, hogy sok szempontból a politikuskárda kinevelésében nagyon fontos. Teljes listás választásnál négy-öt ember a lojalitás miatt húzza be maga után a 150 főt vagy ezzel szemben állandóan megmérettetve a napi politikai tömeggyűlések sokaságán kell végigmenni. Az a politikuskárda, amelyik így nő fel 15-20 év alatt, más, mint amelyik listás választáson került be, mert ott az első öt ember mozog a médiában politikai vezérként, a többi pedig csak ül, és várja, hogy behúzzák őt a parlamentbe. Kicsit úgy érzem, hogy ez az arányosság a demokráciának a non plus ultrája, és ez így nem stimmel. Több lehetséges verzió, több lehetséges cél van, ami lényegében ugyanúgy közrejátszik. Hogy melyiknek adok prioritást, az valóban a párt szavazattömbjétől és a többitől függ. Úgy gondolom, hogy az arányosság ebben egy pont.

Ahogy kivettem, az MSZP lényegében a német verzió felé hajlik: meg kell tartani a 152-152 főt, és ebből lényegében körülbelül 305 fő kerül ki, 86 fővel csökken a képviselők száma. Ha viszont nem csökkentjük az egyénit, akkor az aránytalanság fennmarad. Lassan a német megoldás kezd kibontakozni Wiener György képviselő úr felszólalásából, és úgy láttam, hogy a MIÉP is ebbe az irányba csúszna; nem a teljes listás választás felé, hanem meg kellene tartani a fele-fele arányt, de a német rendszerben, ahol ha valaki elnyeri az egyénit, akkor a területi listát azzal csökkentjük, és így arányos lesz.

Egyvalamivel hadd vitatkozzak, tudniillik Wiener György leadott tanulmányában is felmerült, és ma is többször felmerült a brit választás arányossága. Hadd mondjam el, hogy itt van egy csúsztatás. Nem szándékos a csúsztatás, csak nem egészen stimmel, tudniillik a magyar rendszer aránytalanabb, mint a brit. Ez nem egészen stimmel. A helyzet az, hogy vannak hullapártok - hogy úgy mondjam -, tehát eltüntetett pártok, amelyek 50-70 év után eltűntek. Azok nem kapnak szavazatot, ezért nincs aránytalanság. Tehát ha áttérnénk a brit rendszerre, akkor nekünk sokkal-sokkal aránytalanabb lenne két ciklusig. Tudniillik eltűnnek a kis pártok, és utána nagyon arányos lenne, tudniillik fel sem merül, hogy az eltűnt pártokra szavaznak. Akkor a brit rendszer esetleg olyan arányos lenne, mint a mai. No de ott van két-három hullapárt - hogy úgy mondjam -, eltüntetett párt, és az arányosított szavazatot már

átvittük a másikhöz. Ezért úgy lehet mondani, hogy ez az összehasonlítás - a brit rendszerben 13 százalék a torzítás, a magyarban most nagyobb - azt jelenti, hogy menjünk át a brit rendszerre. A brit rendszer után nyilvánvalóan van egy nem tematizált rendszer, és az eltüntetett pártok miatt a szavazatok már átmentek a másikhöz, ezért úgy lehet mondani, hogy a brit rendszer a legaránytalanság. De egy idő után két párt rendszere alakítja át, maximum még egy harmadik - a liberális párt -, amely bizonyos városrészekben abban az irányban még kap egy pár mandátumot, lényegében az a legaránytalanság, de a stabil kormányzást a brit rendszer teszi a legjobban. Az arányosság eltúlzását azzal szemben hadd emeljem ki.

Mindenképpen hadd jelezzem - mielőtt feloszlik a bizottsági ülés -, hogy stabil álláspontot látok az MSZP-vel kapcsolatban, és most már tudjuk, hogy mi az, amit párt szinten, frakció szintjén meg kell vitatni. Hadd jelezzem, hogy még a MIÉP is letette a garast - hasonlóképpen a német, a "C"-verzió szerint - az előbbieket szerint, ami még nem végleges álláspont, de hogy az ember nagyjából lássa, hogy körülbelül mi az, ami felé megyünk.

DR. FENYVESSY ZOLTÁN (MIÉP): Kóródi Mária jelezte, hogy van egy tanulmányuk, de még nem láttuk.

ELNÖK: Igen, még azt is meg kell nézni. Hadd jelezzem, hogy az SZDSZ-nek még mindig nem látom tisztán az álláspontját. Ha jól tudom, 150-152 egyénit javasolnak, és mind az egy-, mind a kétfordulást támogatják, és egyik mellé sincs letéve a voks. *(Dr. Kóródi Mária: Flexibilisek vagyunk.)* Flexibilisek. Lényegében úgy látom, hogy nagyjában-egészében az MSZP részletesen kifejtette, de majd megkapjuk ezt az anyagot, és többet tudunk erről is. Úgy látom, hogy abban az irányban megy. Jelenleg frakcióálláspontot ebből a szempontból - hogy ha abban az irányban alakul, akkor mi mit tennénk - még nem tudok mondani.

Lamperth Mónika következik, utána pedig Salamon képviselő úr.

DR. LAMPERTH MÓNIKA (MSZP): Köszönöm szépen. Az anyagok tekintetében engedjenek meg egy pontosítást. Arra tettem javaslatot, hogy mi természetesen tovább számolunk, a rendszerünket és az érvelésünket nagyon szívesen bemutatjuk. De én azt szeretném kérni, hogy akkor ezt valamennyi párt tegye meg. Azt gondolom, hogy ha a Fidesznek van egy határozott álláspontja, hogy 200 fős parlamentet akar, és egyéb célokat is mellérendel, akkor kérjük az ő anyagukat is, mert az lenne szerencsés megoldás. Nekünk nagyon határozott és konkrét elképzelésünk van, és az SZDSZ anyaga is megérkezik. Utána ezen folya a vita, de nem jó, ha közben nem látjuk azokat az érveket, amelyeket a többiek a saját állításaik alátámasztására előkészítenek. Azt szeretném kérni, hogy valamennyi párt az álláspontját írásban rögzítse, és a hivatalon keresztül kapjuk meg, mert akkor lehet közelíteni az álláspontokat.

Makacsul azon próbálkozom, hogy a választási reform célját megfogalmazza a többi párt az álláspontjában. Ha jól értettem a Salamon László által kifejtett Fidesz-álláspontot, ők az arányosabb rendszert nem tartják célnak, de nem zárják ki, hogy ebben az irányban is tovább folyjon a tárgyalás. Ehelyett a stabil kormányzás értékét helyezik előtérbe. Tehát az arányosság kérdéséről még szót kell ejtenünk, hiszen az elnök úr is azt mondta, hogy többféle érték és cél van, és nem szerencsés az arányosságot mint a demokrácia non plus ultráját megjeleníteni. Ezzel messzemenően egyetértek. Mi nem is mondtuk ezt. Mi azt mondtuk, hogy a rendszer funkcióinál, céljánál - Wiener György fejtette ki, hogy a kormányzás stabilitása mint cél, hogyan és miként jelenik meg az arányosság - a mostani rendszer a stabil kormányzást jól szolgálja, ezért ezzel szemben nem elég arányos. Azt gondoljuk, hogy azokat az értékeket meg kellene tartani, amelyek a stabil kormányzást szolgálják. Benne van ez a

rendszerben, de most hadd ne fejtsem ki. Tegyük arányosabbá a rendszert, de nem a demokrácia non plus ultrájának tartjuk magát az arányosságot.

A Szocialista Pártnak az az álláspontja, a demokráciáról mi azt gondoljuk, hogy az a népszuverenitáson alapuló hatalomgyakorlás. A népnek és a választóknak persze van köze hozzá, és nem is kicsi, hogy milyen a választási rendszer. Ezért mi azt gondoljuk, hogy nagyon patikamérlegen szabad csak kimérni a stabil kormányzás célját mint értéket és a választói akarat e célból való eltérítését. Miről van itt szó, amikor a rendszer nem arányos, torzít valamilyen irányban? Arról, hogy a stabil kormányzás érdekében eltérítjük a választói akaratot valamilyen irányban. Beszéltünk arról, hogy a rendszerváltáskor miért volt erre szükség. Beszéltünk arról, hogy hogyan funkcionált ez az elmúlt három választáson. Ezt most nem akarom megismételni.

Mi azt gondoljuk, hogy itt az ideje annak, hogy visszatérjünk vagy áttérjünk egy arányosabb rendszerre a választói akarat pontosabb megjelenítése érdekében. Nem misztifikáljuk túl, de a célunk ebben a kérdésben meglehetősen világos. Azt értem, hogy a Fidesz ezt nem tartja céljának. Ez is világosan kiderült abból, amit Salamon László mondott. Akkor hát mi a Fidesz célja? Nem olcsóbb - mert az a tojás, mondta a képviselőtársam -, hanem egy költségkímélőbb rendszer létrehozatala egy 200 fős parlament tekintetében. (*Dr. Salamon László: 240-250!*) Bocsnat, van egy száma a Fidesznek. Hogy ebből mennyi az egyéni, és mennyi a listás, ezt pontosan tudják, ezt rövidesen mi is megismerhetjük, és hogy ennek a költségkímélés az oka.

A mi számításaink azt mutatják, hogy az Országgyűlés költségvetésének 55 százalékát adják a hivatali költségek és mintegy 45 százalékot a képviselői tevékenységhez kapcsolódó költségek. Ha a Fidesz úgy látja, hogy ez egy költségkímélőbb megoldás, nyilván majd azt is hozzáteszi, hozzácsatolja, hogy milyen költségmegtakarítást vár ettől a rendszertől. Mi szívesen hozzátesszük a saját számításainkat az anyagunkhoz, és akkor pontosan megismerhető lesz, hogy mi a célja ennek a választójogi reformnak. Persze hozzáteszem, hogy a közbesúgásokból és a négy szemközti beszélgetésekből kiderültek a valóságos célok is, de nem akarok visszaélni azzal, hogy meghallottam a képviselő urak beszélgetését. Ha meg akarják ismétetni a nyilvánosság előtt, akkor majd megteszik.

Az arányosság kérdésében felmerült a bekerülési küszöb kérdése. Az SZDSZ rögzítette, hogy nem akar eltérni az 5 százalékos küszöbtől. Hogy a kis pártok ellenérzését megszüntessük, mint nagy párt - természetesen nem minősítő vagy pejoratív jelzőként mondom, isten őrizz! -, hogy feloldjuk ezt az ellenérzést, azt gondoljuk, lehet beszélni arról, és a Szocialista Párt hajlandó arra, hogy az 5 százalékos küszöböt 4 százalékos küszöbre változtassa. Gondolom, ez az MDF-nek sem lesz ellenére, ha 2002-ben önálló pártként akar indulni a választáson, de ezt természetesen az MDF (*Dr. Balsai István: Még távol vagyunk ettől!*) fogja eldönteni. Tehát hajlandók vagyunk erről is tárgyalni. A Tóth Zoltán úr által feltett kérdések kapcsán csak megerősítem azt, amit a képviselőtársam mondott, hogy a hatályos választási rendszer egy- vagy kétfordulós kérdését mind a kettőre értjük, az egyénire és a listásra is. A részvételi küszöb eltörlését abszolút elfogadhatónak és támogatandónak tartjuk azon szakmai érvelés alapján, amit Tóth Zoltán úr elmondott. A kapcsolt lista kérdésére pedig ugyancsak egy későbbi időben érdemes lenne visszatérni, mert nincs MSZP-álláspont.

ELNÖK: Köszönöm, alelnök asszony. Most Salamon képviselő úr következik.

DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): Köszönöm, elnök úr. Több észrevételt szeretnék tenni a különböző felszólalásokra. Az egyik az, amit Wiener György képviselő úr említett, értékelve a példamat. Arról beszélt, hogy protest jellegű szavazások is érvényesültek.

Természetesen érvényesültek, ez is része a választói akarat megfogalmazásának. Nem tiltja az alkotmány, és egyáltalán nincs abban semmi kivetnivaló, hogy az állampolgárok negatív preferenciákat is érvényesítenek, de azért mégiscsak van egy olyan eleme is a dolognak, hogy tulajdonképpen a második fordulóban a választópolgárok a hozzájuk közelebb álló pártok megosztottságát maguk felülbírálva tudnak felsorakozni egy jelölt fölé. Tehát nem feltétlenül negatív véleménykifejeződés nyilvánul meg ebben, hanem pozitív. Még egyszer hangsúlyozom: a negatív véleménykifejezés is megengedett vélemény. Azt is a demokratikus véleménynyilvánítás és választás korlátozásának éreznénk, ha protestszavazásokat akarnánk, tehát az lenne az irány a választási rendszer módosításának, hogy a protestszavazások lehetőségét korlátozzuk.

Ez az egyik dolog, amit szükséges volt megemlíteni.

A másik kérdés ahhoz kapcsolódik, amit Lamperth Mónika mond. Nagyon örülök, hogy felvetette az írásbeli anyag gondolatát. Szeretném emlékeztetni a bizottságot, hogy a legutóbbi bizottsági ülésen én voltam az, aki ezt indítványozta, de aztán egyedül maradtam, mert egyik frakció sem támogatta azt, hogy előzetes anyagot készítsünk. Véleményem szerint úgy valóban jobban lehet látni, hogy miről vitatkozunk. Köszönöm, ha termékeny talajra hullott a Fidesz korábbi indítványa e tekintetben.

Még a modellezési példára visszatérnék, amit mondott Wiener képviselő úr. Említette, hogy a Szigethy-féle variáció szerint kétszázhuszonvalahány mandátum helyett 203 mandátuma lett volna a kormánykoalíciónak. Ha ezt összevetjük az 1994-es történetekkel, akkor ebben két kormányválság is kódolva van. Az egyik 1992-ben következett volna be, amikor a Kiszgazdapárt kivonult a koalícióból, a másik pedig 1993-ban következett volna be, amikor a MIÉP vonult ki a koalícióból. Az ő példája azt mutatja, hogyha addig megyünk el az arányosításban, ameddig a Szigethy-rendszer, akkor ez egy stabil korszakot három kormányalakítással vált fel.

Ami az elhangzottakat illeti, én csak megerősíteni tudom azt, amit Lamperth Mónika mondott, hogy különféle értékekről van szó. Pokol elnök úr nagyon helyesen rámutatott többféle szempont szerint arra a nagyon fontos szempontokra is, hogy a választópolgárok és a képviselők közötti kapcsolat nagyon lényeges egy választási rendszer felépítése szempontjából, legalábbis ez egy olyan szempont, amit mi fontos dolognak tartunk. Fontos dolognak tartjuk, hogy a választópolgárok és a képviselők között aktív élő kapcsolat legyen, és erre valóban az egyéni választókerületi rendszer alkalmas. Ez olyan körülmény, ami valóban jelent bizonyos korlátokat abban az irányban, amely az egyéni körzetek számának esetleges csökkenését illeti.

Most is azt mondjuk, hogy a különböző értékek között bizonyos egyensúlyt kell tartani. Mi azt mondjuk, hogy az arányosság érték, az arányosítás egyféle lehetőség. Számunkra valóban nem cél, mert mi úgy érezzük, hogy a választási eredmények végül is korrektül figyelembe vették és érvényesítették azokat a különböző, egymástól eltérő szempontokat, mint az arányosság és mint a stabilitás. Ez nem is cél, de egyfajta lehetőség, aminek a vizsgálata elől nem zárkózunk el, de még egyszer mondom, hogy ennek a korlátait látjuk, a kialakult stabilitás viszonyait – ezt mindig egy konkrét ország viszonyaival kell összevetni – a magyar politikai viszonyokkal összevetve nem veszélyeztetni, hiszen az egész ország sorsa szempontjából az alapvető kérdés, hogy mind a három ciklus egyébként stabil kormányzás alatt ment le, illetve két ciklus, és a harmadik is ezt mutatja. Ezek olyan szempontok, amelyek az arányok megtalálását illetően fontosak, és hogy hogyan viszonyuljanak a különböző értékek egymáshoz vetése. Ezt maximálisan figyelembe kell venni, tehát ezt a stabilitást feláldozni az arányosításnak nem tartjuk helyesnek. Még egyszer mondom, hogy ez nem zárja ki azt, hogyha lehetséges bizonyos mérvű arányosítás, akkor azon gondolkozzunk.

Tóth Zoltán úr által felvetett két kérdést illetően valóban nem vállalkoznék most megnyilatkozásra, mert ezek új és részlemeket érintő felvetések, amelyekre ki kell alakítani a pártálláspontot. Személyes véleményt sem akarok most ehhez hozzáfűzni, legfeljebb egy kérdésféle reflexióm lenne, mégpedig az, hogy elbírja-e a választási rendszer azt, hogy a választási küszöbben az egyéni körzetekre, illetőleg a listás szabályra eltérő szabályok legyenek. Kibírja ezt a törvény koherenciája? Ezt nem árt tudni. Lehet úgy szabályozni, hogy az egyéni körzetekben az első forduló érvényességéhez 50 százalék plusz 1 fő részvétele szükséges, ugyanakkor egyidejűleg a listás részvételhez alacsonyabb küszöb részvétele szükséges vagy pedig egyáltalán ne legyen küszöb? Ez tulajdonképpen kérdés, mert ennek a mikénti megválaszolása nyilván befolyásolja azt, hogy hogyan állunk hozzá.

Egyébként teljesen egyetértek azzal a szakmai észrevételével, hogy a listás rendszerénél nincs igazi funkciója a küszöbnek önmagában nézve, hiszen az egyéni körzetnél egyfajta szűrőrendszer van. Az első forduló olyan verseny, ami olyan – elnézést kérek a sporthasonlatért -, mint amikor az olimpián van egy előfutam, és utána a legjobbak jutnak tovább. Minden hasonlat rossz, de én ezt találom itt a legjobbnak. A listás választásnál nincs ilyen szűrő, nincs selejtező rendszer. Elnézést, hogy ezt a szót mondom, nem szép szó, de talán így jobban értjük, hogy mire gondolok. Listás választás esetén ugyanaz ismétlődik meg a második fordulóban, mint az első fordulóban, ugyanazok a pártok indulhatnak. Előfordulhat, hogy esetleg még kevesebben mennek el, és azok a százalékos listás eredmények valóban alacsonyabb legitimitást tükröznek. Ez ellentétes az egyéni rendszerrel, ahol lehet, hogy kevesebben mennek el, kedves Wiener képviselő úr, a második fordulóban, de engedtessek meg, hogy a választásokon való résztvevőkhöz képest a nyertes százalékos támogatottsága mindenképpen erőteljesebb. Úgy gondolom, hogy ez a döntő.

Köszönöm szépen.

ELNÖK: Kóródi alelnök asszony jelentkezett.

DR. KÓRÓDI MÁRIA (SZDSZ): Minél tovább haladunk a vitában, annál jobban érzékelem, hogy nagyon nehéz itt megérteni, és egészen tisztán látni egymás szakmai álláspontját, az jobban körvonalazódik, hogy ki milyen értéket kíván preferálni a választójogi reform során. Számomra úgy tűnik, hogy a Fidesz a kormányzati stabilitást helyezi most értéként előbbre, ugyanakkor az a javaslata, miszerint csökkentsük felére az Országgyűlés létszámát, és mindaz, amit kifejtett, számomra nem követi szakmailag, hogy ebben a választójogi reformban a fele ekkora Országgyűlés hogyan tudja ezeket az értékeket közvetíteni. Nem is csodálom egyébként, hogy nem mindig értjük egészen tisztán a szakmai kérdéseket, hiszen túl sok mindenről van szó, és időnként ezek valóban olyan számításokat igényelnek, amelyeket nehéz látni. Így első körben nem is látom feltétlenül fontosnak azt a részét, hogy minden szakmai részletkérdést megismerjünk.

Azt szeretném javasolni, hogy legalább két-három körben térjünk vissza egy-egy ilyen kérdés megvitatására, hiszen ma az körvonalazódott, hogy ki milyen értékeket tart elsősorban fontosnak a választójogi reformnál. Javaslom, hogy a következő időszakra mindenki az ehhez a preferált értékhez kapcsolódó szakmai álláspontját írásban küldje meg, de lényegesen előbb, mint az ülés, hogy szakértőkkel meg tudjuk vitatni, mert nem biztos, hogy anélkül jó válaszokat tudunk adni egymás felvetéseire, és a következő alkalommal legalább az idő egy részét töltsük azzal, hogy visszatérünk erre a mai megbeszélésre, mert egyébként elég nehéz egyértelmű álláspontokat kialakítani. Nekem igazából sokféle szempontból nagyon tetszetős az, amit a Szocialista Párt képvisel, látok értékeket abban is, amit a Fidesz képvisel, de különösen a Fideszé mögött nem látom azt az egyértelmű szakmai álláspontot, ami ennek az értéknek az arányosítása irányába, a kisebb parlament irányába való elmozdulását is

egyértelműen jelzi. Ha meg azt gondolják, hogy ez a mostani rendszer tökéletesen képviseli a kormányzati stabilitást és a Fidesz álláspontját, akkor meg miről beszélünk?

ELNÖK: Köszönöm, alelnök asszony. Többen nem jelezték hozzászólási szándékukat. Hadd jelezzem, hogy nem válaszoltam Tóth Zoltán úr kérdésére, kérésére. Végleges választ nem tudok adni a frakció nevében arról, hogy a listás szavazás esetén ne legyen érvényességi küszöb az elsőben, illetve kapcsolt lista. Hadd jelezzem, azt hiszem, hogy mind a kettőre igen lesz a válasz, hiszen amikor a kapcsolt lista kiüresedését három évvel ezelőtt észrevettük, akkor mi konstatáltuk először, hogy így most már nincs értelme a kapcsolt listát megtartani. Úgy érzem, hogy annak az eltörlése az apparátusnak okoz gondot elsősorban, és bizonyos fokig mintegy kiüresedett intézmény. De egy sor részletszabály benne van. Ennek az eltörlésével egyet fogunk érteni.

A másik esetben is feltehetőleg igen lesz a válasz. Tehát mi is úgy látjuk, hogy ha meg is marad a két forduló, akkor a listás választás esetében nincs értelme annak, hogy a részvételi küszöb megálljon. Ami problémát felvetett - hogy ennek a kettébontása a listás és az egyéni esetén -, az egyiknél megvan az érvényesség, a másiknál nincs, alaposan meg kell majd gondolni, de logikai szempontból mi is úgy látjuk, hogy ennek eltörlése indokolt. Ennyit kívántam mondani, de a végleges álláspontot a következő ülésekre elhozom.

Hadd jelezzem, hogy az összefoglalás a jegyzőkönyvben lesz megtalálható, és majd mindannyian át tudjuk nézni a következő napokban, hideg fejjel végiggondolva. Nem vitás, ma már jobban kijött, hogy a hat párt nagyjában-egészében milyen irányban gondolkodik, ezért okosabbak vagyunk, többet tudunk, mint amikor elkezdtek. Hadd jelezzem, hogy az alapkérdés - egyfordulós, vagy kétfordulós - még mindig nyitva áll, bár bizonyos garasok le lettek téve, de nem véglegesen. Úgy gondolom, hogy három hét múlva - a következő ülésen - a megkapott anyagok alapján erről majd tárgyalunk, és utána térünk rá az egykamara, a kétkamara kérdésre, a nemzetiségi választások kérdésre, tehát előtte még vissza tudunk rá térni. Hadd jelezzem, hogy akinél itt van az anyag, megköszönöm, mert felajánlotta az SZDSZ is *(Dr. Kóródi Mária: Nem most, hanem majd elküldjük.)*, hogy napokon belül elküldi, és a titkárság rögtön sokszorosítja és kiküldi. Amennyiben a többi párt is készít anyagot, igyekezzen viszonylag hamar megtenni, hogy sokszorosítani lehessen, és ki lehessen küldeni, hogy három hét múlva ez már ne okozzon problémát. *(Dr. Lamperth Mónika: Ügyrendi javaslatom van.)* Tessék!

DR. LAMPERTH MÓNIKA (MSZP): Ügyrendi javaslatom van. Talán megkönnyítené a hivatal dolgát is, ha megegyeznénk abban, hogy legkésőbb jövő héten hétfőn munkaidő végéig eljuttatjuk az anyagainkat, mert akkor már lehet tudni, hogy egyáltalán hány anyag készült, mennyivel ismerkedhetünk meg. Gondolom, elegendő egy hét, hiszen nem a nulláról indulunk, már dolgoztunk ezen. Így lesz még elég idő arra, hogy megkapjuk a bizottsági ülés előtt.

ELNÖK: Kóródi Mária!

DR. KÓRÓDI MÁRIA (SZDSZ): Szeretném kiegészíteni ezt a javaslatot azzal, hogy úgy is csinálhatjuk, hogy akinek van kedve, az küld anyagot, akinek nincs kedve, az nem küld anyagot, de ennek nem látom értelmét. Szeretném megkérdezni azokat, akik még nem nyilatkoztak, hogy a véleményüket írásban rögzítik-e, és elküldik-e a többi pártnak, vagy pedig ez szabadon választott lesz. A bizottság hogyan foglal állást, hogy ez egy írásos tárgyalási mód lesz-e, fontos, szükséges-e, vagy pedig nem? Ez megfontolás kérdése lehet.

DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): A Szocialista Párttól is kapunk anyagot?

DR. LAMPERTH MÓNKA (MSZP): Természetesen!

ELNÖK: Elhangzott a hétfőre vonatkozó javaslat. Jó lenne, de nem vitás, hogy a frakcióval elementáris kérdéseket kell megvitatni. A mai tapasztalatok alapján a hétfőt egy kicsit korainak tartanám.

DR. LAMPERTH MÓNKA (MSZP): Lehet később is, csak világos legyen!

ELNÖK: Én inkább a jövő hét végét javasolnám, és még mindig elegendő idő lesz, hiszen egy bő hét marad a felkészülésre. Lehetőleg törekedjünk arra, hogy készüljenek ilyen anyagok. Ha valaki nem készít anyagot, hanem szóban mondja el, akkor sincs probléma, de lehetőleg törekedjünk rá. Azt hiszem, ezzel a felhívással lezárhatjuk a mai ülést. A mai üléshez képest három hét múlva találkozunk. Köszönöm a megjelenést.

(Az ülés végének időpontja: 12 óra 16 perc)

Dr. Pokol Béla
elnök

Tartalomjegyzék

<i>Elnöki bevezető</i>	4
<i>Az Országgyűlés létszámának csökkentési lehetőségei (egyfordulós, kétfordulós kérdés, az arányosítás kérdése)</i>	4
<i>Elnöki bevezető</i>	4
<i>Hozzászólások</i>	5